

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

DIPLOMOVÁ PRÁCE

INTERNET A AUTORSKÉ PRÁVO

**– způsoby užití a rozsah ochrany díla
(tradiční užití, peer-to-peer sítě, e-mail...)**

Antonín Frič

říjen 2011

Vedoucí práce: JUDr. Irena Holcová

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. října 2011

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce JUDr. Ireně Holcové za cenné rady a podnětné připomínky při tvorbě této diplomové práce.

Obsah:

Obsah:.....	4
Úvod.....	5
1. Úvod a základní pojmy.....	6
1.1 Internet	7
1.2 Autorské právo.....	9
1.2.1 Pojem a principy práva autorského.....	10
1.2.2 Historický vývoj autorského práva.....	13
1.2.3 Prameny mezinárodního práva.....	15
1.2.4 Prameny evropského práva.....	18
1.2.5 Prameny českého autorského práva.....	21
2. Autorské dílo a jeho užití.....	23
2.1 Autorské dílo.....	23
2.1.1 Druhy autorských děl.....	26
2.1.2 Autorství.....	30
2.2 Užití autorského díla.....	31
2.2.1 Způsoby užití díla.....	32
2.2.2 Užití na základě smlouvy.....	34
2.2.3 Mimosmluvní užití (zejména volná užití a zákonné licence).....	36
3. Užití díla na internetu.....	42
3.1 Tradiční užití.....	43
3.1.1 Zpřístupňování díla pomocí internetu.....	44
3.1.2 Stahování díla z internetu.....	46
3.2 Specifické způsoby užití	48
3.2.1 Elektronické komunikační systémy.....	49
3.2.2 Linking, deep-linking, inlining, framing.....	51
3.2.3 Peer-to-peer sítě.....	56
3.2.4 Streaming, webcasting.....	61
4. Ochrana díla a autorských práv.....	63
4.1 Soukromoprávní ochrana.....	63
4.2 Trestněprávní a správněprávní ochrana.....	67
5. Alternativy a možný vývoj.....	68
5.1 Alternativy.....	69
5.2 Možný vývoj do budoucna.....	72
Závěr.....	75
Seznam zkratk.....	77
Použitá literatura.....	78
Literatura.....	78
Internetové zdroje.....	80
Právní předpisy.....	82
Judikatura.....	82
Abstract.....	83
Klíčová slova.....	86

Úvod

Žijeme v informační společnosti. Toto tvrzení již v západní civilizaci není pouhým přáním pokrokářů, ale faktem, který musíme přijmout, ať se nám to zamlouvá či nikoliv. Počítače, mobilní telefony a jiná technika se stává nezbytností každodenního života. Života, ve kterém začíná být tou nejdůležitější veličinou a hodnotou informace a práce s ní. Hlavním prvkem, který takto založenou společnost propojuje a předchází tvrzení jen umocňuje, je internet. Tato celosvětová počítačová síť se v současnosti dotýká téměř každé lidské činnosti, právo nevyjímaje. Není snad příliš troufalým tvrzením, že zrovna právo autorské internet ovlivnil zdaleka nejvíce a to je hlavní důvod, proč jsem si za téma své práce vybral spojení těchto dvou fenoménů – autorského práva a internetu.

Právo autorské v současné podobě je fenomén poměrně mladý. Nicméně již v historii lze nalézt snahy o balancování mezi zájmy na rozvoji společnosti, kulturního obohacení či informovanosti a zájmy tvůrců a jiných především majetkově zainteresovaných subjektů. Zcela podlehnout jednomu či druhému vlivu by zřejmě nebylo správné, natož pak spravedlivé. Bez jistých záruk a vidiny jakéhosi prospěchu by autoři možná tvořili daleko méně či pouze v soukromí. Na druhou stranu bez snadného přístupu k uměleckým a vědeckým dílům a informacím by společnost mohla degradovat. Kde by tedy byl vyspělý svět, kdyby Guttenberg svůj knihtisk kvůli zásahu do sféry autorů zavrhl? Byly oprávněné obavy producentů z devastace hudebního průmyslu s nástupem magnetofonových pásek a možností jejich kopírování? A jak je to dnes, v době, kdy většina lidské tvorby je na dosah jediného klepnutí počítačové myši?

Autorské právo tak opět stojí na rozcestí. Jestli byl počátek knihtisku námětem k zamyšlení a vynález magnetofonu obavou, což potom internet? Hrozba porušování autorských práv je dnes mnohonásobně vyšší a nezůstává pouze u obav. Často je v souvislosti s internetem slyšet kritika, že kdokoli na světě má bezplatný přístup k téměř všem nějak hodnotným plodům lidské tvořivosti. Toto tvrzení se ale z jistého úhlu pohledu dá považovat za největší

přínos internetové sítě. Internet je zdroj informací, skýtající takřka bezmezná možnosti k seberealizaci a obohacení každého člena naší společnosti. Autorské právo by dnes mělo mimo jiné hledat odpověď na otázku, zda a do jaké míry by rozvoj společnosti měl, resp. mohl být na úkor práv autorů. Odpověď to není jednoduchá, ale o to zajímavější může pro nás být sledovat takto dynamicky se rozvíjející právní odvětví. To však nelze bez jistého úvodu do dané problematiky a shrnutí současného stavu, které má tato práce za cíl.

Předmětem této práce je užití autorského díla v rámci celosvětové počítačové sítě, jednotlivé druhy užití a ochrana díla na internetu. Smyslem prvních dvou částí práce je stručný úvod do problematiky autorského práva, seznámení se základními pojmy a vztahy mezi nimi. Třetí část si klade za cíl tuto problematiku zasadit do kontextu internetu, vymezit tradiční způsoby užití díla a popsat v současnosti nejvýznamnější trendy v užitích specifických. V části čtvrté se v rozsahu odpovídajícímu tématu zabývám ochranou díla a autorských práv k němu. Závěrečná část je pokusem o nastínění alternativ a možného vývoje pojetí práva autorského v souvislosti s internetem a globalizovanou informační společností vůbec.

Celá práce je koncipována jako alespoň stručný popis právní úpravy užití autorského díla a jeho ochrany na internetu s nutným obecnějším autorskoprávním teoretickým základem. S ohledem na rozsah práce je tato záměrně soustředěna čistě na rozbor právní situace dle českého právního řádu.

1. Úvod a základní pojmy

Ústředními pojmy této práce jsou internet a autorské právo. Vymezení a popis těchto dvou základních kamenů práce je nutným předpokladem pro následné pokračování v daném tématu. Internet zde není vymezen pouze klasickým způsobem, jako interaktivní médium pro komunikaci, které obsahuje informace, jež jsou simultánně a okamžitě přístupné bez ohledu na teritoriální

umístění členům veřejnosti z místa a času individuálně jimi určeného,¹ ale zasazen do právního rámce. Co se týče autorského práva, jsou zde pro účely této práce snad dostačujícím způsobem popsány jeho základní principy, historický vývoj a prameny.

1.1 Internet

Internet je nové dynamicky se rozvíjející médium, se kterým se denně setkává téměř každý člen západní civilizace. Tuto celosvětovou síť počítačů lze definovat desítkami způsobů podle úhlů pohledu a ohnisek zájmu o daný problém. Pro účely této práce zmíním definici obecnou, podle níž je internet celosvětový systém vzájemně propojených serverů a počítačů k nim připojených,² ve kterých mezi sebou počítače komunikují pomocí rodiny protokolů TCP/IP.³ Díky tomuto jednotnému přenosovému jazyku umožňuje internet svým uživatelům přenosy dat, komunikaci a další vzájemnou interakci.

Za zajímavou bych považoval i právní definici ústředního termínu mé práce, ale pokoušet se o ni je úkol takřka nemožný, neboť internet lze právně velmi obtížně buď jen uchopit, natož definovat. V českém právním systému neexistuje žádná legální definice internetu, jen sporadické zmínky o něm. Čím tedy internet jako takový právně je?

Internetu nelze přisuzovat právní subjektivitu, a to ani jako právnické osobě dle § 18 odst. 1 písm. d) OZ,⁴ protože žádný zákon internet právnickou osobou nestanovuje. Internet není ani věcí ve smyslu OZ, který sice věc právně nedefinuje, ale teorie uvádí, že věcmi ve smyslu občanskoprávních vztahů (mezi které řadíme i vztahy autorskoprávní) se rozumějí ovladatelné hmotné předměty (*res corporales*) či ovladatelné přírodní síly, které slouží potřebám

¹ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 223

² Hendrych, D. a kol., *Právní slovník*, C. H. Beck, Praha 2009, str. 293

³ Transmission Control Protocol/Internet Protocol (česky primární transportní protokol – TCP/protokol síťové vrstvy – IP). Viz: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: TCP/IP* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=TCP/IP&oldid=7278738>

⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., *Občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

lidí.⁵ Proto též internet a obsah v něm umístěný nemůže být předmětem věcných práv včetně práva vlastnického.⁶

Z výše uvedených důvodů nelze než souhlasit s mnoha autory, že internet není nějakou konkrétní právní formou či skutečností, ale svébytným, komplikovaným a těžko postižitelným systémem interaktivní komunikace, v němž obsah tvořený samotnými uživateli zastihuje jeho formu a technické uspořádání.

První zmínku o síti, kterou lze považovat za přímého předchůdce internetu, nalezneme již v roce 1969. Tehdy pro armádní účely USA vznikl projekt ARPAnet, který propojil čtyři univerzitní počítače v Utahu a Kalifornii sítí pro sdílení dat. K fungujícímu projektu se v průběhu času připojovali další uživatelé a instituce se svými lokálními počítačovými sítěmi. To vedlo k posunu do civilní – především vědecké a univerzitní – sféry a k novému názvu: internet. Do České republiky se internet dostal díky připojení ČVUT v roce 1992. Od druhé poloviny devadesátých let tato již celosvětová síť zaznamenává strmý nárůst uživatelů a též komerčního využití, což s sebou nese řadu pozitivních, ale i značně negativních jevů⁷ (především z pohledu současného pojetí práv k nehmotným statkům).

Internet tak již dávno není pouhé strohé úložiště dat či „vývěsní deska“ pro jednoduché textové informace. Je to jedinečná multimediální platforma s řadou služeb. Mezi nejrozšířenější využití této celosvětové sítě od počátku patřilo odesílání e-mailové pošty a provoz World Wide Web stránek (WWW je celosvětově vžitě označení pro informační službu vytvořenou v prostředí internetu na bázi počítačových serverů pomocí soustavy propojených hypertextových odkazů⁸). Díky moderním technologiím, inovativním postupům, aplikacím a programovacím jazykům (HTML, Java Script, Flash) se obsah

⁵ Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol., *Občanský zákoník I. § 1–459 Komentář*, C. H. Beck, Praha 2008, str. 581

⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné I.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 274

⁷ Kříž, J., *Ochrana autorských práv v informační společnosti*, Linde Praha a.s., Praha 1999, str. 74

⁸ Čermáková-Vlčková, A., Smejkal, V., *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*, Linde Praha a.s., Praha 2009, str. 9

internetu rozšířil o grafické, audiovizuální, sociální či interaktivní složky. Tento fakt přináší vyšší atraktivitu a tím pádem i stále narůstající zájem uživatelů internetu, jejichž počet v současnosti dosahuje téměř dvou miliard.⁹ Díky stále větší popularitě, dostupnosti a v některých oborech lidské činnosti již nezbytnosti internet vytlačil ze svého neochvějného postavení tištěná i vysílaná média a stal se tak nejvýznamnějším nástrojem masové komunikace vůbec.

1.2 Autorské právo

V současné digitální éře je autorské právo velice diskutováno a probíráno ze všemožných úhlů pohledu. Někteří tento ostrůvek autorské naděje chtějí v moři moderních informačních technologií ještě více opevnit a práva autorů, jako důsledek jejich jedinečné tvorby, nekompromisně a důsledně vymáhat všemi dostupnými prostředky a jakékoliv sebemenší porušení těchto práv exemplárně trestat. Příznivci opačného extrému vnímání autorského práva považují současný stav všeobjímající ochrany jakéhokoliv díla za brzdu rozvoje společnosti a všeobecného blahobytu.¹⁰

Pravdu a východisko je zřejmě nutno hledat s jistou dávkou rezervovanosti někde uprostřed, neboť i Světová deklarace o duševním vlastnictví, odvolávající se na článek 29 Všeobecné deklarace lidských práv,¹¹ přichází s kompromisním prohlášením: „*Práva duševního vlastnictví by se měla rozvíjet pro dosažení přiměřené rovnováhy mezi ochranou tvůrců a zájmy jejich uživatelů*“.¹²

⁹ *Internet World Stats*, Internet usage statistic, 2010. Dostupné z WWW: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

¹⁰ Např: *Volební program české pirátské strany*. Dostupné z WWW: <http://www.ceskapiratskastrana.cz/pages/ceska-piratska-strana/volebni-program-2010.php>

¹¹ *Všeobecná deklarace lidských práv*, Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

¹² *Světová deklarace o duševním vlastnictví* (WIPO/OMPI), 2001. Dostupné z WWW: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=394>

1.2.1 Pojem a principy práva autorského

Autorské právo spadá do množiny práv ukotvených k pojmu duševního vlastnictví. Tento pojem vyzdvihuje i Světová deklarace o duševním vlastnictví jako z historického i současného hlediska významný a nepostradatelný prvek v pokroku a rozvoji všeho lidstva.¹³ Proto jedním z hlavních úkolů práv na ochranu duševního vlastnictví je vytváření podmínek pro umožnění tvorby a užití duševních hodnot, pro stimulaci tvůrců a zabezpečenou situaci uživatelů.¹⁴

Definovat autorské právo lze v objektivním smyslu jako soubor právních norem, jež upravují vztahy vznikající při tvorbě a uplatňování autorských děl. Subjektivní autorské právo lze chápat jako konkrétní oprávnění (výlučná práva osobnostní a majetková), která přísluší autorovi k dílu, jež vytvořil svou tvůrčí duševní činností v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě.¹⁵ Obdobné postavení mají v našem právním systému i práva výkonných umělců coby práva příbuzná právu autorskému. Dále pak ostatní práva související s právem autorským¹⁶ – tato ovšem pouze ve smyslu ryze majetkových práv.

Současné pojetí autorských práv v českém právním řádu vychází z osobnostně právní koncepce autorského práva. Tato teorie tedy řadí právo autorské, hlavně díky jeho podstatě a charakteru autorských děl, mezi zvláštní osobnostní práva. Autorské právo je ovšem nutno odlišovat od všeobecného osobnostního práva (práva na ochranu osobnosti) upraveného ustanovením § 11 až 16 občanského zákoníku.¹⁷ Současná česká právní úprava již tradičně vychází z kontinentálního pojetí autorského práva, kde je ve středu zájmu (na rozdíl od koncepce copyrightové) osoba autora, ne pouze majetkoprávní

¹³ Světová deklarace o duševním vlastnictví (WIPO/OMPI), 2001. Dostupné z WWW: www.mkcr.cz

¹⁴ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 159

¹⁵ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 159–160, 191

¹⁶ ustanovení § 1 písm. b), zákona č. 121/2000 Sb., *Autorský zákon*, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon a předpisy související: Komentář*, Linde Praha a.s., Praha 2002, str. 81

nároky. Základem našeho pojetí autorského práva tak je dualistická, respektive kvazidualistická konstrukce práv osobnostních a majetkových.¹⁸

Mezi osobnostní práva, jak uvádí § 11 autorského zákona, patří především právo na zveřejnění díla, právo na autorství díla (právo osobovat si autorství, včetně práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění a dalším užití jeho díla, je-li uvedení autorství při takovém užití obvyklé, tedy zveřejnit dílo buď pod pravým jménem, případně pod pseudonymem či anonymně), právo na nedotknutelnost díla (právo udílet souhlas k zásahům do díla a právo na autorský dohled, aby nebylo dílo jinou osobou způsobem snižujícím hodnotu díla). Zákonný výčet osobnostních práv autora uzavírá tradiční zásada jejich nepřevoditelnosti a tzv. postmortální ochrana. Koncepce nepřevoditelnost má jedinou výjimku v převodu práva k užití díla. Nejedná se ovšem o převod práva ve smyslu zcizení, ale pouze o konstituci oprávnění třetí osobě. Je tedy vhodnější vyvarovat se tradičního pojmu „převod“ a hovořit o udělení licence či poskytnutí oprávnění.¹⁹ Po smrti autora osobnostní práva zanikají. Pokud jde o tzv. postmortální ochranu, po smrti autora si nikdo nesmí osobovat jeho autorství k dílu, dílo smí být užito jen způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a je-li to obvyklé, musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Ochrany se může domáhat kterákoli z osob autorovi blízkých, toto oprávnění mají, i když uplynula doba trvání majetkových práv autorských. Této ochrany se může vždy domáhat i právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce podle tohoto zákona (§ 97).

Majetková práva, jako vyjádření ekonomické stránky autorskoprávního oprávnění, představuje zejména právo dílo užít základním způsobem vymezené v § 12 AutZ (viz kapitola 2.2) a jiná majetková práva (právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s

¹⁸ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 161

¹⁹ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 25

rozmnožováním díla).²⁰ Při uplatňování těchto práv autor vykonává takéž autorská práva osobnostní, a proto lze tedy hovořit pouze o kvazidualismu. Majetková práva trvají po dobu života autora a 70 let po jeho smrti. U díla spoluautorů se doba trvání majetkových práv počítá od smrti posledního přeživšího spoluautora. Po uplynutí takto stanovené doby se autorské dílo stává tzv. dílem volným. Volné dílo může být užito bezúplatně a bez svolení původního držitele majetkových práv. Tím není dotčena postmortální ochrana ani právo zveřejnitelů dosud nezveřejněného volného díla dané ustanovením § 28 odst. 2 AutZ.

Vznik autorskopravní ochrany je založen na neformálním principu. O existenci autorského práva lze tedy hovořit již okamžikem faktického vzniku díla – bez nutnosti registrace či jiného úkonu autora. Tím autorský zákon rozumí okamžik, kdy je autorské dílo vyjádřeno v jakékoliv podobě²¹ objektivně vnímatelné lidskými smysly včetně podoby digitálního záznamu. Za vnímatelnou podobu lze v moderní společnosti již bezesporu označit též vnímání pomocí a prostřednictvím technických prostředků např. zobrazením na monitoru počítače.²² Ač bývá dílo často vyjádřeno nějakým hmotným předmětem (hudebním či datovým nosičem, tiskovinou apod.), přechod vlastnického práva, zničení této věci či jiná manipulace s ní nemá na autorská práva k dílu a jeho užití žádný vliv.

Autorem, požívajícím všech výhod a práv, může být pouze fyzická osoba, která dílo na základě své tvůrčí duševní činnosti skutečně vytvořila. Malým průlomem směrem k anglo-americké ekonomicky zaměřené koncepci je

²⁰ Někteří autoři mezi jiná majetková práva dále zahrnují:

- právo autora vůči pronajímateli na odměnu (§ 49 odst. 3 AutZ),
- právo na odměnu za půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla (§ 37 odst. 2 AutZ),
- právo na přiměřenou dodatečnou odměnu (§ 49 odst. 6 AutZ)
- a právo výkonných umělců a výrobců zvukového záznamu na odměnu (§ 72 odst. 1 a § 76 odst. 3 AutZ).

Viz např.: Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 200–202

²¹ srov. § 9 odst. 1. AutZ

²² Čermáková-Vlčková, A., Smejkal, V., *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*, Linde Praha a.s., Praha 2009, str. 78–79

úprava děl zaměstnaneckých,²³ u nichž ovšem i tak setrvávají v rukou autora výlučná práva osobnostní i majetková, ale výkon majetkových práv autorských je svěřen dispozitivně zaměstnavateli a osobnostní práva jsou omezena v zájmu bezproblémového výkonu majetkových práv autorských.

1.2.2 Historický vývoj autorského práva

Cesta k současnému právnímu stavu byla relativně spletitá a zdlouhavá, neboť autorské právo jako samostatná právní disciplína je v širším historickém kontextu spíše novinkou. Významnou část dějin lidské společnosti totiž autorům dnes tak hodnotných uměleckých či vědeckých děl nepříslušela žádná speciální úprava na obranu plodů jejich tvůrčí činnosti. Prvopočátky autorskoprávní ochrany lze vysledovat zřejmě již v 15. století ve spojitosti s vynálezem knihtisku a privilegii sporadicky udělovanými panovníky vydavatelům či autorům k vytvoření speciálního výlučného režimu ochrany.²⁴ Vývoj nabral na rychlosti s příchodem kapitalismu a s potřebou majetkoprávní ochrany, takže v 18. století byl v Anglii²⁵ přijat první autorský zákon založený na nutnosti registrace díla. Až díky přistoupení k významné Bernské úmluvě²⁶ se Anglie této formality zbavila.

Velkou mocností s registrační povinností a s hospodářsky orientovaným monistickým pojetím volné převoditelnosti všech práv (jakožto práv majetkových) tedy až do roku 1988 zůstaly Spojené státy americké s obecně známým a i dnes alespoň ve formě symbolu © hojně užívaným „copyrightem“. Vyznačení copyrightové doložky ovšem v systému našeho práva nemá žádné relevantní právní účinky, pokud jde o vznik autorského práva (lze mu nesporně připisat minimálně význam v podobě informace o osobě autora, resp. nositele autorských majetkových práv a roku zveřejnění díla, která musí být za výše

²³ srov. § 58 AutZ

²⁴ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Autorské právo* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: </cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Autorsk%C3%A9_pr%C3%A1vo&oldid=7501112>

²⁵ *Statute of Anne* („zákon královny Anny“), Londýn 1709

²⁶ *Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl* ze dne 9. září 1886

uvedeným symbolem uváděna v souladu s Všeobecnou úmluvou o právu autorském z roku 1952).

Česká autorskoprávní ochrana má na světové poměry vcelku dobrou tradici od dob Rakouského císařství. Již v polovině 19. století náš právní systém chránil zájmy autorů děl literárních, hudebních, výtvarných či dramatických. Novelizacemi a přijímáním dalších rozličných zákonů se koncepce ochrany práv duševního vlastnictví rozšiřovala a modernizovala, což nakonec v roce 1921 vyústilo v přistoupení k Bernské úmluvě a k prvnímu unifikovanému autorskému zákonu Československa.²⁷

Komunistický režim a přijetí občanského zákoníku z roku 1950 vedlo i k zcela novému autorskému zákonu (č. 115/1953 Sb.), jenž poprvé komplexněji upravoval autorskoprávní organizace a práva příbuzná k právu autorskému. Současný občanský zákoník²⁸ z roku 1964 s sebou přinesl i další verzi zákona autorského.²⁹ S řadou novel reagujících především na technický rozvoj společnosti platil tento zákon až do roku 2000.

Proces modernizace pojetí autorských práv, technologický rozvoj a díky současným potřebám též nutnost harmonizace s komunitárním právem vedly k přijetí dosud platného zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon, dále AutZ). Z následných novelizací je zřejmě nejvýraznější tzv. euronovela zákonem č. 216/2006 Sb., jež byla vládní snahou o implementaci směrnic Evropských společenství přijatých po schválení nového autorského zákona.³⁰

Vzhledem k cílům této práce bych shledal zajímavým i možný vývoj naší úpravy práv k nehmotným statkům. Jelikož řada mezinárodních smluv či

²⁷ Zákon č. 218/1926 Sb., *o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském)*

²⁸ Zákon č. 40/1960 Sb., *Občanský zákoník*

²⁹ Zákon č. 35/1965 Sb., *o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon)*

³⁰ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 165–167

národních předpisů pojímá duševní vlastnictví jako součást vlastnictví – především pro zdůraznění hospodářského významu – je možné očekávat i posun k takto širokému chápání.³¹ České soukromé právo zatím vznik vlastnického či jiného věcného práva k předmětům duševního vlastnictví neumožňuje. Oporou možného vývoje vnímání nehmotných statků může být i čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jenž deklaruje právo každého vlastnit majetek, pod který lze nehmotné statky bezesporu podřadit.³²

Jak naznačuje vládní návrh nového občanského zákoníku,³³ je i zde možný posun k vlastnictví nehmotných statků. Nově má být věc v právním smyslu definována jako: „*vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*“. Důvodová zpráva³⁴ uvádí, že věc sloužící lidské potřebě musí být věc užitečná, a to i ve formě užitku estetického či jinak přínosného. Dále v § 468 zmíněného návrhu lze též nalézt pojem nehmotné věci, což mají být práva, jejichž povaha to připouští. Důvodem tohoto nového pojetí je především plnění praktických požadavků moderní doby v oboru nehmotných statků, finančních derivátů a podobně. Zdali se ovšem tato nová koncepce, pokud bude do našeho systému práva vůbec zapracována, vypořádá též se specifickou osobnostní složkou autorského práva, je opravdu otázkou budoucnosti.

1.2.3 Prameny mezinárodního práva

Nejstarší mezinárodní úmluvou na poli autorského práva je již zmíněná Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886. Hlavním důvodem jejího uzavření byla poptávka po mezinárodní jednotící koncepci, zaručující minimální standard ochrany autorských děl mimo rámec národních úprav či složitých bilaterálních úmluv.³⁵ Bernská úmluva byla několikrát

³¹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 163

³² Dobřichovský, T., *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví*, Linde, Praha 2004, str. 22–23

³³ *Vládní návrh občanského zákoníku*. Dostupné z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

³⁴ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Dostupné z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

³⁵ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW:

pozměněna, ale nejvýznamnější úprava, známá pod názvem Revidovaná úmluva bernská (dále RÚB), proběhla roku 1971 v Paříži. K RÚB postupem času přistoupila velká většina států, které se angažovaly v dané problematice z vlastní iniciativy či podlely mezinárodnímu tlaku na zaručení oné minimální úrovně garantovaných autorských práv (příklad za všechny: USA se i přes svůj copyrightový systém v roce 1989 do Bernské unie začlenily). Na mezinárodní úrovni je tak zaručena ochrana všech výtvorů z literární, vědecké a umělecké oblasti, bez ohledu na způsob nebo formu jejich vyjádření,³⁶ a to i počítačových programů a databází. Koncepce RÚB je založena na neformální, automatické, ochraně bez formální registrace a na principu národního zacházení. V RÚB se též poprvé objevil tzv. třístupňový test, obsažený i v našem AutZ.³⁷ Bernská úmluva však ani po své revizi nezaručuje ochranu práv s autorským právem souvisejících.

Tento nedostatek na mezinárodní úrovni řeší například Římská úmluva na ochranu výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací z roku 1961 (dále Římská úmluva), Ženevská úmluva na ochranu výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému kopírování z roku 1971 a Bruselská úmluva o šíření programů prostřednictvím satelitů z roku 1974.³⁸

Ženevská Všeobecná úmluva o autorském právu uzavřená v roce 1952 je důležitá díky již zmíněné tzv. copyrightové doložce. Tato výhrada zaručuje autorům ze státu bez registrační povinnosti ochranu i v členských státech, kde jsou jinak formality vyžadovány.³⁹

Jako výsledek důrazu na hospodářské využití duševního vlastnictví, který s sebou přinesl strmý rozvoj kapitalistické společnosti na konci 20. století, bylo

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bernská_úmluva_o_ochraně_literárních_a_uměleckých_děl>

³⁶ srov. čl. 2 RÚB

³⁷ srov. § 29 odst. 1 AutZ

³⁸ *Ostatní mezinárodní dohody v oblasti práv k duševnímu vlastnictví*, Ministerstvo průmyslu a obchodu. Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/dokument6205.html>

³⁹ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 168

uzavření Dohody o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS⁴⁰), jakožto přílohy Dohody o zřízení Světové obchodní organizace.⁴¹ TRIPS je v současné době nejkomplexnější mezinárodní úmluva o právech duševního vlastnictví. Autorskoprávní ochrana je zde povětšinou řešena odkazem na RÚB a Římskou úmluvu s částečnou inkorporací či rozšířením některých částí⁴² (zásada vyčerpání práva, třístupňový test, ochrana počítačových programů, databází či zvukových záznamů atd.). Efektem této dohody z pohledu autorského práva je zaručení minimální ochrany děl méně rozvinutými státy, které usilují o členství ve WTO. Dalším přínosem jsou i závazky přistoupivších zemí na poli vynucování práva v řízení civilním, trestním i správním. Výsledkem případného sporu je – díky efektivnímu systému řešení sporů ze smluv WTO obsaženému v Ujednání o řešení sporů⁴³ – závazné rozhodnutí.

Veškeré výše popsané mezinárodní dohody uzavřené v jiné historické etapě dnes již nepostačují nárokům autorského práva a práv souvisejících v prostředí internetu, digitálních médií a informační společnosti vůbec. To bylo příčinou vzniku tzv. internetových smluv WIPO⁴⁴ uzavřených v Ženevě roku 1996. Smlouva o právu autorském (*World Copyright Treaty*) a Smlouva o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (*World Performance and Phonograms Treaty*) zpracovávají působení práva v digitálním prostředí v souladu s Bernskou respektive Římskou úmluvou. Smlouvy řeší zejména způsoby užití díla na internetu, technickou ochranu autorských děl, ochranu počítačových programů a struktury databáze, osobnostní a majetková práva výkonných umělců či zvukových záznamů. Znovu také stanoví, že počítačový program je literárním dílem podle článku 2 RÚB.⁴⁵

⁴⁰ *Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights*, Uruguay 1994

⁴¹ World Trade Organization (WTO)

⁴² Dobřichovský, T., *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví*, Linde, Praha 2004, str. 45–46

⁴³ *Understanding on rules and procedures governing the settlement of disputes*, WTO. Dostupné z WWW: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm

⁴⁴ World Intellectual Property Organization

⁴⁵ Buryan, J., *Ochrana počítačového programu v zahraničí a v EU*, IT právo – Server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz 2003. Dostupné z WWW: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=136835#2>

1.2.4 Prameny evropského práva

Snahy o jednotu legislativy Evropské unie (dále EU) na poli autorského práva jsou více než komplikované. Je to dáno střetem dvou v Evropě platných samotných systémů autorského práva. Značně převažující kontinentální koncepce zdůrazňuje osobnost autora a jeho tvůrčí činnost. Autorské právo vzniká okamžikem vytvoření díla, už samotným projevem autorovy duševní činnosti.⁴⁶ Na druhé straně Velká Británie a Irsko uplatňují systém copyrightový, založený na majetkovém pojetí autorského práva.

Harmonizace takto (i národními legislativami) různorodě vnímaného právního odvětví musí být do značné míry kompromisem, umožňujícím zapracování do všech evropských právních prostředí. Nejpříhodnějším nástrojem k dosažení kýženého cíle jsou v evropském právu nejspíš směrnice Rady ES. Tyto právní direktivy nemají přímou působnost jako třeba nařízení ES, ale zavazují členské státy k tomu, aby ve stanovené lhůtě dosáhly jimi požadovaného výsledku. Způsob promítnutí obsahu směrnice do národního právního řádu je ponechán zúčastněným státům.⁴⁷ Implementačního cíle je tedy dosaženo způsoby odpovídajícími jednotlivým autorskoprávním koncepcím v národních legislativách.

Značný nárůst počtu směrnic týkajících se autorského práva lze zaznamenat od devadesátých let 20. století. Tyto snahy Rady ES jsou nástrojem ochrany společného evropského trhu a odpovědí na technický pokrok posledních let. Tento pokrok představuje rozmach počítačové techniky, softwaru, databází a nových komunikačních prostředků. Z těchto důvodů jsou i pro autorské právo a internet důležité tyto směrnice (uváděno v časové posloupnosti):

- 1) Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. 5. 1991, o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění: Směrnice Evropského

⁴⁶ Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 13–14

⁴⁷ Hendrych, D. a kol., *Právní slovník*, C. H. Beck, Praha 2009, str. 995

parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. 4. 2009 o právní ochraně počítačových programů)

- 2) Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. 11. 1992, o právu na pronájem a půjčování a o určitých právech týkajících se autorského práva(kodifikované znění: Směrnice EP a Rady 2006/115/ES ze dne 12. 12. 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem)
- 3) Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. 9. 1993, o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv příbuzných právu autorskému vztahujících se na satelitní vysílání a kabelový přenos
- 4) Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. 10. 1993, o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných (kodifikované znění: Směrnice Ep a Rady 2006/116/ES ze dne 12. 12. 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících)
- 5) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/6/ES, o právní ochraně databází

Po vydání nového českého autorského zákona, který reflektuje implementační požadavky výše uvedených směrnic, aktivita ES ve vydávání autorskoprávních směrnic pokračuje a sice:

- 1) Směrnicí Evropského parlamentu a rady 2001/29/ES ze dne 22 .5. 2001 o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice).⁴⁸ Tato směrnice byla první směrnicí jejíž úprava má širší záběr a postihuje komplexně problematiku autorských práv v informační společnosti,

⁴⁸ Tato směrnice byla první směrnicí jejíž úprava má širší záběr a postihuje komplexně problematiku autorských práv v informační společnosti. Je tak pro dané téma směrnicí nejvýznamnější.

- 2) Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. 9. 2001, o právu autora na odměnu z opětovného prodeje originálu uměleckého díla (tzv. resale směrnice),
- 3) Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. 4. 2004, o vymáhání práv duševního vlastnictví. Cílem této směrnice je harmonizovat civilněprávní prostředky k vymáhání práv duševního vlastnictví v rámci EU. Směrnice se vztahuje nejen na práva chráněná autorským zákonem, ale i na práva průmyslová.

Transpozice směrnic EU včetně těchto tří novějších normativních aktů byla Českou republikou dokončena v roce 2006 níže blíže specifikovanou tzv. euronovelou autorského zákona č. 216/2006 Sb.

S rolí autorského práva v EU jsou spojeny i další tři směrnice zaměřené především na regulaci informační společnosti:

- 1) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/94/ES, o právní ochraně služeb založených na podmíněném přístupu nebo na něm spočívajících,
- 2) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/93/ES ze dne 13. 12. 1999, o zásadách Společenství pro elektronické podpisy,
- 3) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. 6. 2000, o některých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (tzv. Směrnice o elektronickém obchodu).

1.2.5 Prameny českého autorského práva

Právní základ, na němž stojí české autorské právo, lze najít již v Listině základních práv a svobod,⁴⁹ která je dle 3. článku Ústavy součástí ústavního pořádku ČR. V článku 34 odst. 1 nalezneme proklamaci, že práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. Toto přímo vymahatelné kulturní právo zrcadlí povinnost státu upravit podmínky ochrany plodů tvůrčí duševní činnosti alespoň zákonnou formou.⁵⁰

Dále článek 15 Listiny zaručuje svobodu myšlení, vědeckého bádání a umělecké tvorby. Spolu s garancí majetkových složek autorského práva v čl. 11 odst. 1 vytváří Listina základních práv a svobod ústavní základ a široký prostor pro svobodnou autorskou tvůrčí činnost a její ochranu.

Stěžejní a téměř vyčerpávající právní dokument upravující autorskopravní otázky v České republice je zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, který Parlament České republiky přijal 7. dubna 2000 a který nabyl účinnosti dnem 1. prosince roku 2000. Přijetí nového AutZ přispělo k souladu české právní úpravy s mezinárodními smlouvami a evropským právem. Nové kvazidualistické pojetí rozdělující autorské právo na výlučná práva osobnostní a majetková, umožnilo větší důraz na odlišnost jednotlivých složek a hospodářské využití autorských děl, za stálé ochrany osobnosti autora. Výčet způsobu užití děl, změny formulací některých principů, ukotvení ochrany počítačových programů, databází apod. posunuly český autorský zákon na úroveň moderní informační společnosti. Za svou existenci byl AutZ několikrát novelizován, přičemž nejvýznamnější byla již zmíněná euronovela⁵¹ plnící implementační povinnost směrnic Evropských společenství (dále ES).

⁴⁹ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. *Listina základních práv a svobod*

⁵⁰ Telec, I., *Přehled práva duševního vlastnictví*, Nakladatelství Doplněk, Brno 2007, str. 67–68

⁵¹ Zákon č. 216/2006 Sb. *kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*

Autorský zákon, jak již i jeho celý název sám napovídá, neupravuje pouze práva autorská. Zabývá se též právy s autorským právem souvisejícími (právo výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu, právo rozhlasového a televizního vysílatele, právo zveřejnitelé k dosud nezveřejněnému volnému dílu a právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu), právem pořizovatele k jím pořízené databázi jakožto právem sui generis, otázkami kolektivní správy atd.

Soukromoprávní charakter autorského práva řadí autorský zákon do skupiny občanskoprávních norem. Občanský zákoník⁵² (dále ObčZ) připisuje autorskému zákonu speciální postavení, které zaručuje použití AutZ ve všech případech, kde tento zákon obsahuje vlastní přímou právní úpravu. V opačném případě se použije občanský zákoník či případně analogie – opět primárně podle autorského zákona.⁵³ Subsidiární postavení občanského, případně obchodního zákoníku (kupříkladu v případě licenčních smluv) je ovšem dovozeno pouze doktrinárně, neboť výslovné ustanovení o podpůrném použití těchto norem v autorském zákoně chybí.

Autorský zákon souvisí s řadou dalších zákonných i podzákonných předpisů. Pro účely mé práce vybírám jen několik nejvýznamnějších:

- 1) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 2) Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 3) Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů, ve znění pozdějších předpisů
- 4) Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁵² srov. § 1 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*

⁵³ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 172

- 5) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů
- 6) Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- 7) Zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

2. Autorské dílo a jeho užití

Aby bylo možné zabývat se různými způsoby užití díla specifickými pro prostředí mezinárodní internetové sítě, je žádoucí napřed definovat, co autorské právo dílem a jeho užíváním vůbec rozumí. Dále pak, jak lze zmíněné termíny chápat v souvislosti s internetem a digitálním užitím vůbec.

2.1 Autorské dílo

Všechna díla, která mají být předmětem autorského práva, musí splňovat požadavky, jež jsou vyjádřeny v tzv. generální klauzuli autorského zákona.⁵⁴ Tyto požadavky pak představují tři základní pojmové znaky autorského díla.⁵⁵

- 1) Dílo musí být umělecké či vědecké – musí být způsobem svého ztvárnění či zpracování jako umělecké či vědecké vnímatelné (nestačí například, pokud se pouze svým předmětem dotýká oblasti vědy či je jen autorem za vědecké dílo prohlášeno atd.).
- 2) Dílo musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora – tj. především duševní činnosti, který je jako produkt tvůrčí fantazie

⁵⁴ § 2 odst. 1 AutZ

⁵⁵ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 42

individuálním projevem osobnosti autora.⁵⁶ Jedinečností se rozumí existence pouze jediného unikátního (nikoliv více naprosto shodných) díla.⁵⁷

- 3) Dílo musí být vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě – včetně podoby elektronické, a to i dočasně, bez závislosti na významu, rozsahu či hmotném substrátu, na kterém je vyjádřeno (přičemž toto vyjádření není podmínkou existence díla).

Přesná podoba i počet pojmových znaků autorského díla se mezi odborníky liší. Marie Šebelová ve své knize⁵⁸ vypustila znak uměleckého či vědeckého díla, Ivo Telec a Pavel Tůma v komentáři k autorskému zákonu⁵⁹ uvádějí pojmové znaky čtyři.⁶⁰ Nicméně smyslem těchto teoretických kategorií není striktní popsání pro některé tak nepolapitelného termínu, ale právě jejich snazší uchopení.

V ustanovení § 2 odst. 2 AutZ jsou dále vymezena díla, která nemají všechny pojmové znaky z odstavce 1, ale která jsou fikcí za autorská díla považována. U počítačových programů, fotografií a děl vyjádřených způsobem podobným fotografii může chybět prvek jedinečnosti – za podmínky, že dílo bylo vytvořeno výhradně tvůrčí duševní činností autora (takto pojatá fikce chrání

⁵⁶ Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 176

⁵⁷ Rozsáhlé teoretické úvahy mimo jiné o jedinečnosti a individualitě díla uvádí Nejvyšší soud ČR ve svém rozsudku ze dne 30. dubna 2007, sp.zn.: 30 Cdo 739/2007. Soud dospěl k závěru, že se v případě jedinečnosti nejedná o individualitu v obecném smyslu, nýbrž o nejosobitější ztvárnění výtvaru na základě autorova svobodného výběru z tvůrčích možností. Při tomto pojetí díla jako předmětu práva autorského tedy nejde o individualitu díla stoprocentní, ale jen o jedinečnost, která se blíží jedinečnosti absolutní.

⁵⁸ Šebelová, M., *Autorské právo: Zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 26–27

⁵⁹ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 16–22

⁶⁰

- a) výsledek tvůrčí činnosti autora (fyzické osoby)
- b) jedinečnost díla jako výsledku tvůrčí činnosti
- c) povahovou vlastnost díla být objektivně (tj. smysly) vnímáno jako výsledek (i součást) tvůrčí kategorie umění, a v něm zvláště umění literárního, a nebo tvůrčí kategorie vědy
- d) vyjádření v jakékoliv smysly vnímatelné (objektivně sdělitelné neboli jinými osobami seznatelné) podobě (v tzv. vnější formě)

tvůrčí proces autora, kdy z podstaty výše zmíněných děl je čistě teoreticky možné dospět ke dvěma stejným dílům osobitým tvůrčím postupem dvou odlišných autorů). Dalším chráněným typem děl jsou databáze, které jsou způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvořem a jejichž součástí jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, jsou dílem souborným.⁶¹ Ústředním pojmem, který se u těchto tří speciálních typů děl chráněných autorským zákonem uplatní, je tedy namísto jedinečnosti výsledku tvůrčí činnosti nižší stupeň individuality tvorby – původnost.⁶²

Autorská díla (či tvůrčí počiny za díla autorská považované) jsou chráněna jako celek. Autorskoprávní ochraně nicméně podléhají i jednotlivé části a vývojové fáze děl i dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného. Výše uvedené se však netýká námětu díla, denní zprávy, myšlenky, vědecké teorie, matematického vzorce, grafu apod., jak uvádí demonstrativní negativní výčet v šestém odstavci zmíněného paragrafu. Z důvodu veřejného zájmu jsou z autorskoprávní ochrany ustanovením zákona vyloučena díla, která by jinak k takovéto ochraně způsobilá byla.⁶³ Jedná se o úřední díla, výtvořy tradiční lidové kultury, není-li pravé jméno autora obecně známo.

Autorský zákon upravuje též problematiku děl spoluautorů a zpracování díla. Základní rozdíl mezi těmito dvěma pojmy je v okamžiku tvorby a v existenci spolupráce a jednotící myšlenky autorů. Dílo spoluautorů je projevem spolupráce a jednotného cíle při tvůrčí činnosti autorů. Za zpracování díla lze označit následnou tvůrčí úpravu již existujícího autorského díla, včetně překladu díla do jiného jazyka. Jakýkoliv zásah do díla je možný až po předchozím souhlasu autora. Je-li však tento zásah netvůrčí povahy (jazykový, pravopisný), nové tzv. odvozené dílo ve smyslu § 2 odst. 4 AutZ nevznikne.⁶⁴

⁶¹ srov. § 2 odst. 2 AutZ

⁶² Telec, I., Tůma, P., *Přehled práva duševního vlastnictví 2: Česká právní ochrana*, Nakladatelství Doplněk, Brno 2006, str. 28

⁶³ srov. § 3 AutZ

⁶⁴ Čermáková-Vlčková, A., Smejkal, V., *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*, Linde Praha a.s., Praha 2009, str. 71

2.1.1 Druhy autorských děl

České autorské právo počítá se dvěma kategoriemi děl, které dále nikterak nespecifikuje. Jsou to díla umělecká – včetně děl literárních – a díla vědecká. Rozhodující je zejména způsob vyjádření díla, podle něhož je možné díla dále rozčlenit. Autorský zákon uvádí demonstrativní výčet druhů děl,⁶⁵ který bych pro účely této práce představil z pohledu jejich výskytu na internetu a jejich digitální formy:

- 1) Dílo slovesné – je podle nauky⁶⁶ dílo vyjádřené slovní formou, tedy písmem nebo řečí. Nejde jen o dílo literární, ale i další druhy uměleckých a vědeckých děl vyjádřených slovní formou. Na internetu se nejčastěji vyskytují jako texty v „těle“ webových stránek, uložené textové dokumenty, e-knihy, texty ve flashových aplikacích či slovesná díla zaznamenaná v audio podobě. Nejčastější formou je: prostý text, textový dokument (txt, doc, odt), pdf, WAW záznam, komprimovaný záznam – MP3 apod.
- 2) Dílo hudební – je dílo vyjádřené výrazovými prostředky huby, tedy spojením a sledem tónů.⁶⁷ V dnešní době je jedním z nejčastěji vyhledávaných a užívaných děl na internetu, se kterým se lze setkat na internetových úložištích, streamových serverech, v internetových aplikacích či jako podkres samotných webových stránek. Nalezneme je zejména ve formě: WAW bezeztrátového zvukového záznamu, komprimovaného záznamu – MP3, Ogg, WMA atd.

⁶⁵ srov. § 2 odst. 1 AutZ

⁶⁶ Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 31

⁶⁷ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 45

- 3) Dílo divadelní⁶⁸ (dramatické, hudebně-dramatické, dílo choreografické, pantomimické) – literatura uvádí,⁶⁹ že jde o dílo povětšinou slovesné, které je určeno k jevištnímu provedení výkonnými umělci a kterým se předvádí skutečný či smyšlený děj. Na internetu se vyskytuje obdobně a ve stejných formách jako dílo audiovizuální (viz odst. 5)).
- 4) Dílo fotografické a dílo vyjádřené způsobem podobným fotografii – je dle doktríny⁷⁰ dílo, které zachycuje reálnou skutečnost tvůrčím způsobem, prostřednictvím tvarů, barev, světel a stínů, za použití fotografické či jiné techniky. Velice často užívané dílo prostřednictvím internetu, zejména na různých webových fotoalbech či sociálních sítích, ve fotobankách, jako součást webových stránek, uložených dokumentů, článků apod. Nejčastěji formou je: BMP, komprimovaný JPEG, GIF, TIFF, RAW atd.
- 5) Dílo audiovizuální – AutZ⁷¹ uvádí, že jde o dílo sestavené z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů vyvolávajících dojem pohybu, vnímatelné zrakem a často i sluchem. Co se týče internetu, jde především o kinematografická díla zpřístupňovaná pomocí internetových úložišť, či peer-to-peer sítí, streaming, webcasting, flashové aplikace atd. Nejrozšířenějšími formáty jsou: AVI, MP4, MPEG, WMV apod.

⁶⁸ Tento termín současný AutZ nezná. Použit byl v zákonné úpravě zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁶⁹ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 45, Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 31

⁷⁰ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 45

⁷¹ ustanovení § 62 odst. 1

- 6) Dílo výtvarné – je dle nauky⁷² dílo vyjadřující tvůrčí myšlenku pomocí tvarů a barev. Na internetu jde zejména o samotná díla grafická, jiná díla výtvarná (počítačová grafika, web design), či zpřístupňování zachycení děl výtvarných či sochařských (viz odstavec 4)) – ve formě webových stránek, komprimovaných obrazových formátů, vektorové grafiky atd.
- 7) Dílo architektonické – je podle nauky⁷³ individuální estetické ztvárnění prostoru tvořící součást životního prostředí. V prostředí internetu lze narazit pouze na jejich vyobrazení či reprodukci plánů architektonického díla. Na internetu se vyskytují obdobně, jak bylo popsáno v odstavci 4)
- 8) Dílo užitého umění – je v literatuře⁷⁴ popisováno jako dílo výtvarné, které zároveň ve své hmotné podobě plní funkci předmětu uspokojující potřeby denního života. Internet opět nabízí pouze jejich vyobrazení.
- 9) Dílo kartografické – je podle nauky⁷⁵ vyjádřením geodetického, topografického či jiného zkoumání v podobě mapy. Mapy jsou často součástí webových vyhledávačů či specializovaných stránek. Vyskytují se ve formě podobné zobrazovaným výtvarným dílům.

Zákonný výčet je nutné doplnit dalšími dvěma objekty z hlediska užití na internetu veledůležitými:

⁷² Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 32

⁷³ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 45

⁷⁴ Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 32

⁷⁵ Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 32

- 10) Počítačový program – např. slovenský autorský zákon ho definuje jako soubor příkazů a instrukcí používaných přímo nebo nepřímo v počítači; je zapsán ve strojovém či zdrojovém kódu.⁷⁶ V českém autorském právu je u počítačového programu chráněno jeho vyjádření jako dílo literární,⁷⁷ s řadou odchylek a zvláštních ustanovení. Na internetu jsou počítačové programy na datových úložištích, webových stránkách či sociálních sítích takřka všudypřítomné, ať už v podobě uložených souborů – či přímých aplikací, které sami jsou počítačovým programem.
- 11) Databáze – je soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření.⁷⁸ Elektronické databáze jsou významnou součástí řady webových stránek či aplikací a lze je nalézt v podobě uložených datových souborů (xls, ACCDB) či přímo inkorporované do samotných webových programů a aplikací.

Kromě děl zde a v zákoně výslovně uvedených je autorským dílem i jakýkoliv jiný duševní výtvar, který splňuje všechny výše uvedené pojmové znaky. Speciálně v prostředí internetu lze narazit na různé nové formy tvorby, resp. výsledky takové tvorby. Interaktivní webové stránky s flashovými animacemi, hudbou, počítačovou grafikou, komiksem a filmovými prvky jsou pouze příkladem kreativních počinů současnosti, které se dnes svým významem staví po bok klasických typů autorských děl.

Vzhledem k poměrně široké definici autorského díla v českém AutZ bude naprostá většina děl zveřejněných na internetu spadat pod tento pojem.

⁷⁶ § 5 odst. 17 zákona č. 382/1997 Z. z. (Zbierka zákonov)

⁷⁷ Boltnar, J., *Právní ochrana počítačových programů*, epravo.cz. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-ochrana-pocitacovych-programu-55220.html>

⁷⁸ srov. § 88 AutZ

Závěrem můžeme tedy říci, že dílo, které je jedinečné – tedy originální a individuální (v případě počítačových programů, databází a fotografií původní) a zároveň bylo vyjádřeno v objektivně vnímatelné podobě – například na webové stránce, tedy spadá pod autorskoprávní ochranu.⁷⁹

2.1.2 Autorství

Naše právní úprava stojí na tzv. „autorském principu“, který stanovuje za původní subjekt autorského práva k dílu výhradně autora, jakožto fyzickou osobu. Právnícká osoba či jiné subjekty jsou z autorství vyloučeny, neboť nedisponují vlastní duševní tvůrčí činností. Naopak fyzické osoby i s omezenou právní způsobilostí mohou autory ve smyslu AutZ být, protože v případě tvorby díla jde o činnost faktickou, nikoliv o právní úkon.⁸⁰ Jako projev práva autora osobovat si autorství můžeme chápat i možnost rozhodnout, zda bude dílo zveřejněno pod jeho pravým jménem, pseudonymem či bez udání jména autora (anonymně).

Autor nemusí být pouze jednotlivec. U děl spoluautorských, ale i souborných, kolektivních či audiovizuálních se často předpokládá účast hned několika autorů. Autorská práva spoluautorů jsou postavena na principu solidárnosti. Z právních úkonů týkajících se díla spoluautorů jsou oprávněni a povinni všichni autoři společně a nerozdílně. Pro nakládání s dílem je třeba souhlasu všech spoluautorů, bez ohledu na velikost jejich tvůrčích příspěvků.⁸¹

Zajímavou aktuální otázkou jsou tzv. *computer generated works* – díla, která byla z části nebo zcela vytvořena za pomoci počítačového programu. V tomto případě je autorem uživatel počítačové techniky, nikoliv autor programu. Naopak díla vzniklá vlastní činností počítačů, či umělé inteligence obsažené v počítačovém programu, nelze vůbec označit za díla autorská, neboť nejde o

⁷⁹ Sýkora, M., *Definice díla v prostředí Internetu (I.)*, Právo IT, 2009. Dostupné z WWW: <http://www.pravoit.cz/article/definice-dila-v-prostredi-internetu-i>

⁸⁰ Kříž, J., *Ochrana autorských práv v informační společnosti*, Linde Praha a.s., Praha 1999, str. 53–54

⁸¹ Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 43

duševní výtvar fyzické osoby – autora.⁸² Totéž platí i např. u překladů celých literárních děl pomocí specializovaných programů či webově přístupných aplikací (mezi nejznámější patří hojně užívaný Google překladač⁸³). Tímto pouze technickým překladem bez přidané hodnoty a s velice nízkou literární kvalitou sice nevznikne odvozené dílo autorské, ale i takovýto zásah do díla vyžaduje svolení autora, jak uvedl J. Kříž ve své knize již v roce 1999.⁸⁴

2.2 Užití autorského díla

Právo dílo užít je stěžejním pilířem majetkových práv autora a je hlavním odrazem majetkoprávního panství nad autorovým dílem. Představuje též možnost autorovy dispozice s právem dílo užít, tedy udělení oprávnění k výkonu práva dílo užít na jiný subjekt pomocí licenční smlouvy. Kromě práva dílo užít doplňuje autorský zákon kategorii práv majetkových o tzv. jiná majetková práva, mezi něž patří právo na odměnu při opětném prodeji originálu uměleckého díla upravené § 24 AutZ a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu podle § 25 téhož zákona. Další jiná majetková práva uváděná, jak zmíněno výše, některými autory, nejsou sice systematicky řazena po bok výše zmíněných, ale můžeme je nalézt v jiných částech autorského zákona.⁸⁵

Pojem užití díla není v zákoně definován. Výčet práv náležejících do práva dílo užít není uveden vyčerpávajícím způsobem ani nepřímo, neboť výčet jednotlivých způsobů užití v ustanovení § 12 odst. 4 je pouze demonstrativní a

⁸² Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 17

⁸³ www.translate.google.cz

⁸⁴ Kříž, J., *Ochrana autorských práv v informační společnost*, Linde Praha a.s., Praha 1999, str. 86

⁸⁵ srov. § 37 odst. 2 právo na odměnu za půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla, § 49 odst. 3 právo na odměnu v souvislosti s pronájmem originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam, § 49 odst. 6 právo na přiměřenou dodatečnou odměnu, § 72 odst. 1 a § 76 odst. 3 právo na odměnu za užití uměleckého výkonu zaznamenaného na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům vysíláním nebo přenosem a za takové užití záznamu.

Viz Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 196

ve smyslu autorského zákona lze dílo užit i jiným způsobem. Toto tvrzení má po novele č. 216/2006 Sb. oporu možná trochu nelogicky až v pátém odstavci předmětného paragrafu.⁸⁶ Smyslem neuzavřené množiny způsobů užití jsou díky rychlému technologickému vývoji stále nové možnosti využívání děl, které by taxativní výčet obsáhl jen s velkými interpretačními obtížemi.

2.2.1 Způsoby užití díla

Demonstrativní výčet způsobů užití díla je důležitý pro uchopení velmi široké sféry dispozice s autorským dílem. Ustanovení § 12 odst. 4 AutZ jako hlavní práva dílo užit (spolu s odkazem na jejich podrobnější vymezení v autorském zákoně) uvádí:

- 1) právo na rozmnožování díla (§ 13)
- 2) právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14)
- 3) právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 15)
- 4) právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16)
- 5) právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17)
- 6) právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18), zejména
 - a) právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla (§ 19 a 20)
 - b) právo na vysílání díla rozhlasem či televizí (§ 21)
 - c) právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 22)
 - d) právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23)

V souvislosti s internetem a s počítačovou či jinou digitální technikou přichází v úvahu pouze rozmnožování a sdělování díla veřejnosti. Kvůli plynulé návaznosti třetí části práce na tento obecný úvod je záhodno tyto způsoby užití více přiblížit.

⁸⁶ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 165

Rozmnožování díla zákon definuje v ustanovení § 13 jako zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho části, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě. Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální. Vznik rozmnoženiny díla není, jak vyplývá z uvedeného vymezení vázán na zachycení na hmotném nosiči, včetně nosičů datových apod. Za rozmnoženiny lze z pohledu autorského práva považovat i technické rozmnoženiny, které vznikají bez vůle a často i vědomí uživatele internetu.⁸⁷ Tento způsob rozmnožování autorského díla je proto v souladu se směrnicí 2001/29/ES⁸⁸ zohledněn v §38a AutZ v podobě zákonné licence pro dočasné rozmnoženiny. Jak vyplývá z ustanovení § 13 odst. 2 AutZ, demonstrativní výčet forem rozmnoženin díla obsahuje i formu elektronickou zahrnující digitální vyjádření, což je v souvislosti s internetovou počítačovou sítí klíčové. Speciální úpravu rozmnoženin stanoví autorský zákon v ustanovení § 66 odst. 2 pro počítačové programy.

Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Pod takto širokou definici jednoznačně spadá i užití díla pomocí internetu. Pro dané téma je zásadní též druhý odstavce § 18 AutZ, podle kterého se sdělováním rozumí také specifická forma zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí. Takto konstruovaný způsob sdělování je specifický elektronickou formou přenosu díla, která umožňuje příjemcům volbu času a místa. Podmínkou, jež musí být při sdělování díla splněna, je individuálně určený okruh příjemců sdělování – tedy veřejnost. Povahu sdělování v případě veřejnosti tak má i sdělování díla na vyžádání (tzv.on-

⁸⁷ Např. *caching* – ukládání dat do vyrovnávací paměti, *cookies* – malé množství dat z WWW serveru uložené do počítače uživatele, ukládání částí webových stránek do historie umožňující tzv. *off-line browsing* atd. Viz: Wikipedie, otevřená encyklopedie. www.wikipedia.cz

⁸⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

demand), které je podmíněno určitými technickými prostředky, jako jsou hesla, elektronické klíče, členská čísla atd.⁸⁹

Od sdělování veřejnosti je nutné odlišit rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla uvedené v § 14 a vystavování díla podle § 17 AutZ. Základní rozdíl těchto dvou způsobů od sdělování veřejnosti je fakt, že při jejich výkonu je předmětem autorské dílo v hmotné podobě. To je důvod, proč pro tyto způsoby není myslitelné užití na internetu, (např. umístěním na webové stránce) neboť jde o podobu digitální, tedy nehmotnou.⁹⁰

Dalšími způsoby užití díla, které jsou v souvislosti s internetem spíše okrajovými, se blíže zabývají výše uvedená ustanovení autorského zákona a pro obecné seznámení s nimi na ně lze odkázat. Tato práce si klade za cíl vyzdvihnout jen způsoby užití díla specifické pro celosvětovou počítačovou síť a zasadit je do patřičného kontextu.

2.2.2 Užití na základě smlouvy

Dílo může užívat pouze autor jakožto nositel majetkových práv autorských či osoba, které bylo autorem uděleno svolení – s výjimkou tzv. mimosmluvních institutů užití díla, zejména volného užití a zákonných licencí. Svolení k výkonu práva dílo užit je možné udělit pouze dvoustranným právním úkonem ve formě licenční smlouvy, nikoli tedy např. jednostranným prohlášením autora.⁹¹

Autorský zákon definuje v § 46 až 57 jediný smluvní typ, a to smlouvu licenční. Ustanovení § 56 upravuje specifika jejího podtypu tzv. licenční smlouvy nakladatelské. Nové pojetí jednoho smluvního typu zjednodušuje celkovou koncepci užití děl na základě smlouvy a značně posiluje smluvní volnost účastníků licenčních smluv.⁹²

⁸⁹ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 220–222

⁹⁰ Šebelová, M., *Autorské právo: Zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 55

⁹¹ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 88

⁹² Šebelová, M., *Autorské právo: Zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006, str. 71

Licenční smlouva je speciálním druhem občanskoprávní smlouvy, jenž se řídí především výše zmíněnými ustanoveními AutZ, subsidiárně pak občanským zákoníkem. Podle ustanovení § 46 odst. 1 licenční smlouvou poskytovatel licence (autor, dědic autora atd.) poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje poskytnout autorovi odměnu, není-li smlouva sjednána jako bezplatná. Licenční smlouva může být uzavřena jako výhradní či nevýhradní. U licence nevýhradní není autor omezen v užívání díla ani v poskytování práva na toto užití díla neomezenému počtu osob. V případě výhradní licence nesmí autor poskytnout licenci třetím osobám ani sám dílo užívat v rozsahu výhradní licence, není-li stanoveno jinak.⁹³ AutZ upravuje též možnost poskytnutí oprávnění užívat dílo třetí osobě. Možnost uzavření tzv. podlicenční smlouvy musí být však zakotvena v původní licenci.

Z hlediska formy je nutné uzavřít výhradní licenční smlouvu písemně, v opačném případě se vždy jedná o licenci nevýhradní, i kdyby k tomu nesměřovala vůle smluvních stran. V případě užívání děl v rámci internetu je velice obtížné uzavírat smlouvu tradičními způsoby. Z ryze pragmatických důvodů tak vznikly tzv. *click-through*, *browse-wrap* a jiné licence umožňující uzavírání licenčních smluv digitálně a na dálku, zapracované do českého autorského práva ustanovením § 46 odst. 6 AutZ. *Click-through* (nebo též *clickwrap*, *click-on*) licence je speciální druh licenční smlouvy, kdy uživatel internetu kliknutím na příslušnou ikonu („souhlasím“, „akceptuji“ apod.) vyjadřuje souhlas s podmínkami licence, která mu byla kliknutím udělena.⁹⁴ V případě *browse-wrap* licencí jde o obdobnou digitální akceptaci v dialogovém okně, která obsahuje pouze odkaz na webovou stránku obsahující návrh licenční smlouvy. V těchto případech dochází k uzavření smlouvy již samotným úkonem (kliknutím, či navštívením

⁹³ Jakl, L., *Právní ochrana průmyslového a jiného duševního vlastnictví – REPETITORIUM*, Metropolitní univerzita Praha, o.p.s., Praha 2011, str. 29–30

⁹⁴ *click-on licence*, Dostupné z WWW http://vydavatelstvi.vscht.cz/knihy/uid_es-005/hesla/click-on_licence.html

webových stránek) představujícím akceptaci. V internetovém prostředí, které většinou neumožňuje individuální jednání, se můžeme též setkat s tzv. veřejným návrhem na uzavření licenční smlouvy, který byl výslovně zanesen do autorského zákona novelou z roku 2006. Paragraf 46 odst. 5 uvádí, že o podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob. Jedná se tak o návrh s neurčitým počtem adresátů typicky využívaný např. pro užití volně šiřitelných počítačových programů.⁹⁵

Od licenční smlouvy je dle AutZ možné odstoupit ve dvou speciálních případech. Ustanovení § 53 AutZ upravuje odstoupení pro nečinnost nabyvatele a uplatní se v případech výhradních licencí, kdy nabyvatel ani po výzvě licenci nevyužívá dostatečně nebo vůbec a jsou tím značně nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora. Nebylo-li dílo doposud zveřejněno, může autor od smlouvy odstoupit též kvůli změně svého přesvědčení. Oba typy odstoupení od smlouvy musí být učiněny písemně a nelze je smluvně ani jinak vyloučit či omezit, nestanoví-li autorský zákon jinak (jako je tomu např. ve vztahu k počítačovým programům).⁹⁶

2.2.3 Mimosmluvní užití (zejména volná užití a zákonné licence)

Autorské právo může být omezeno pouze zákonem. Autorský zákon zejména v § 30 a následujících uvádí výjimky a omezení, kdy autorské dílo může užít osoba odlišná od autora i bez uzavřené licenční smlouvy. Kromě tzv. volného užití a zákonných licencí lze též autorské dílo užít v případě volného díla, tedy uplynula-li sedmdesátiletá doba trvání majetkových autorských práv (srov. § 27 AutZ) a v případě děl vyloučených z ochrany ve veřejném zájmu (§ 3 AutZ).

⁹⁵ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 491–492

⁹⁶ Srov. § 66 odst. 7 AutZ

Striktní ochrana autorských práv bez žádných výjimek a omezení by byla nejen neudržitelná a velmi špatně kontrolovatelná, ale brzdila by též přirozený kulturní, vědecký a sociální rozvoj celé lidské společnosti. Díky všem mimosmluvním institutům užití díla se tak autorské právo snaží nalézt přiměřenou rovnováhu mezi ochranou tvůrců a zájmy uživatelů.

Institut volného užití díla zakotvuje český autorský zákon v ustanovení § 30 a § 30a odst. 1 písm. a) a vymezuje tak možnost užití díla pro osobní potřebu fyzické osoby za podmínek zákonem stanovených. Pro naprostou většinu lidí je užívání děl pro osobní potřebu součástí každodenního používání internetové sítě a možnost legálním způsobem např. pořizovat rozmnoženiny děl se v moderním světě stala samozřejmostí. Co však vlastně ono všeobecně známé „užívání pro osobní potřebu“ obnáší?

V ustanovení § 30 odst. 1 AutZ je jasně vyslovena zásada, že za užití díla se nepovažuje užití pro osobní (soukromou) potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, nestanoví-li autorský zákon jinak. Osobní potřebou se rozumí užití díla v soukromí fyzické osoby za nevýdělečným účelem, jako je zábava, sebevzdělávání, uspokojení kulturních potřeb apod.⁹⁷ Obdobně není užitím díla jeho přeložení či jiné zpracování, spojení s dílem jiným nebo zařazení do souboru, to vše ovšem pouze pro vlastní osobní potřebu, chápanou v nejužším smyslu slova vlastního osobního soukromí fyzické osoby jakožto uživatele díla.⁹⁸ Jako přímý nebo nepřímý hospodářský prospěch lze označit jakýkoliv prospěch hmotný (finanční apod.) či nehmotný (např. zvýšení konkurenceschopnosti) jdoucí nad rámec osobní potřeby fyzické osoby, rodiny a jejích blízkých.⁹⁹ Nejvyšší soud České republiky ve svém rozsudku ze dne 25. března 2009¹⁰⁰ vyvrátil názor, že možnost pořizování rozmnoženiny díla pro osobní potřebu daná ustanovením § 30 odst. 1 AutZ se vztahuje pouze na

⁹⁷ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 345

⁹⁸ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon a předpisy související: Komentář*, 2. aktualizované vydání, Linde Praha a.s., Praha 2005, str. 126

⁹⁹ Maisner, M., a kol., *Základy softwarového práva*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2011, str. 14

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2009, sp.zn.: 5 Tdo 234/2009

pořízení jedné rozmnoženiny z originálu díla či legálně zakoupené rozmnoženiny, neboť takovéto tvrzení nemá oporu v autorském zákoně. Rozmnoženin pro osobní je tak za zákonem stanovených podmínek možné zhotovit více a zdrojem takovýchto rozmnoženin může být jak originál, tak rozmnoženina díla, nehledě na její právní povahu.

Pro svůj speciální charakter a odlišnosti je z volného užívání pro osobní potřebu vyňato zhotovování rozmnoženin počítačových programů, elektronických databází či architektonických děl stavbou a pořízením záznamu audiovizuálního díla při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu. Poslední jmenované omezení je v současnosti velice aktuální i kvůli čím dál populárnějšímu pořizování digitálních záznamů z filmových premiér (tzv. kinoripů) a jejich umístování na internetová úložiště. Že to není jev vyskytující se jen ve Spojených státech, dokazuje například mediálně rozebíraný případ s právní dohrou, který se týkal pořízení záznamu z české premiéry filmu Simpsonovi ve filmu v roce 2007.¹⁰¹

Dalším, pro účel této práce méně významným, případem volného užití je rozmnožování na papír nebo na podobný podklad fyzickou osobou pro její osobní potřebu, s výjimkou případu, kdy jde o vydaný notový záznam díla hudebního či hudebně dramatického.¹⁰²

Aby užití pro osobní potřebu nebylo na újmu autorů, poskytuje autorský zákon autorům náhradní odměny v souvislosti s takovým užitím. Tyto platby musí uskutečňovat výrobci či dovozci strojů a přístrojů pro rozmnožování (tiskovin, zvukových či filmových záznamů), nenahraných nosičů apod.¹⁰³ příslušnému kolektivnímu správci, který je následně rozděluje autorům.¹⁰⁴ Při nepřesném pochopení konstrukce tzv. náhradní (kompenzační) odměny, vyvolává tato koncepce především v laické společnosti polemiku a nesouhlas.

¹⁰¹ Viz např. http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/nahral-v-kine-simpsonovy-nyni-mu-hrozi-vezeni_19626.html. Česká protipirátská unie se nakonec s tímto mladíkem dohodla na zaplacení pokuty a příslibu, že bude fungovat jako odstrašující příklad a bude činný v kampaních proti porušování autorských práv.

¹⁰² Srov. § 38a odst. 1 AutZ

¹⁰³ srov. § 25 odst. 2 AutZ

¹⁰⁴ Štědroň, B., *Ochrana a licencování počítačového programu*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2010, str. 41

Proto je vhodné uvést, že právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu není koncipováno jako právo na odměnu za užití díla, ale jako kompenzace autorům za výjimku z rozmnožování, tedy za zákonnou možnost pořizování rozmnoženin pro osobní potřebu bez souhlasu autora.¹⁰⁵

Dalším způsobem užití díla bez licence udělené autorem smlouvou jsou tzv. zákonné licence. Jedná se o zákonné omezení výkonu autorského práva, které spočívá v oprávnění k užití autorského díla jiné osoby ve specifických situacích. Mezi zákonné licence teorie v souladu se zákonnou úpravou řadí:¹⁰⁶

- 1) Licenci k rozmnožování na papír nebo na podobný podklad (§ 30a písm. b) až d) AutZ),
- 2) Licenci k užití díla v souvislosti s předvedením či opravou přístroje (§ 30b AutZ),
- 3) Citace (§ 31 AutZ),
- 4) Licenci k propagaci výstavy uměleckých děl a jejich prodeje (§ 32 AutZ),
- 5) Licenci k užití díla díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33 AutZ),
- 6) Licenci úřední a zpravodajskou (§ 34 AutZ),
- 7) Licenci k užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, v rámci školních představení a užití díla školního (§ 35 AutZ),
- 8) Licenci k dílu soubornému (§ 36 AutZ),
- 9) Licenci knihovní (§ 37 AutZ),
- 10) Licenci pro zdravotně postižené (§ 38 AutZ),

¹⁰⁵ Holcová, I., Křestřanová, V., Právo na náhradní odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu podle českého autorského zákona ve vztahu k rozsudku Soudního dvora Evropské unie ve věci C-467/08 ze dne 21. října 2010, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2010, str. 34

¹⁰⁶ Např. Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009, str. 204–206

- 11) Licenci pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a AutZ),
- 12) Licenci pro fotografickou podobiznu (38b AutZ),
- 13) Licenci pro nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c AutZ),
- 14) Licenci k dílům užitého umění a dílům architektonickým (38d AutZ),
- 15) Licenci pro sociální zařízení (§ 38e AutZ),
- 16) Licenci pro společný příjem vysílání (§ 38f AutZ),
- 17) Licenci k užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením (§ 39 AutZ).

V souvislosti s užíváním internetové sítě se nejčastěji může uplatnit citace, zpravodajské licence a licence pro dočasné rozmnoženiny. Citací AutZ rozumí podle ustanovení § 31 odst. 1 písm. a) užití výňatků ze zveřejněných děl jiných autorů ve svém díle v odůvodněné míře (tzv. malá citace), užití výňatků z děl nebo drobná díla celá pro účely kritiky nebo recenze, vědecké či odborné tvorby za specifických podmínek uvedených v § 31 odst. 1 písm. b) (tzv. velká citace) či užití díla při vyučování pro ilustrační účel nebo při vědeckém výzkumu způsobem stanoveným v § 31 odst. 1 písm. c). Ve všech případech je nutné přímo u citace uvést jméno autora, název díla a pramen.

V mantinelech tzv. zpravodajské licence lze uvést dílo týkající se aktuální události, politický projev či úryvky veřejné přednášky za informačním účelem, dále pak v odpovídajícím rozsahu dílo v hromadném sdělovacím prostředí zveřejněné v jiném hromadném sdělovacím prostředí, jde-li o politickou, hospodářskou či náboženskou aktualitu. Zde zákon hovoří zřejmě o dílech publicistických, neboť pouhá denní zpráva podle § 2 odst. 6 AutZ autorským dílem není.¹⁰⁷ Tato licence byla tradičně pojímána pouze pro tištěná periodika či rozhlasové a televizní vysílání, ale v dnešní době masivního nárůstu internetových deníků a informačních serverů je nutné chápání tohoto pojmu rozšířit i na nová „multi-média“.

¹⁰⁷ Čermáková-Vlčková, A., Smejkal, V., *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*, Linde Praha a.s., Praha 2009, str. 100–101

Licence podle § 38a AutZ se vztahuje na již zmíněné tzv. technické rozmnoženiny děl, které vznikají samovolně v technologickém procesu, na krátký ohraničený časový úsek a nelze je samostatně hospodářsky využít. V rámci internetu k nim dochází při jakémkoliv procházení webových stránek (*browsing*), ukládání dat do vyrovnávací paměti k vůli zvýšení rychlosti (*caching*) či tzv. *buffering* vyskytující se např. při načítání videí a hudby z webových aplikací apod. Díky této zákonné výjimce je možné, aby celosvětová síť doslova prošpikovaná autorskými díly vůbec fungovala v souladu s autorským právem a technickými možnostmi informačních technologií.

U všech výjimek a omezení práva autorského se v českém právním řádu v souladu s mezinárodními úmluvami (čl. 9 odst. 2 RÚB, čl. 13 dohody TRIPS, čl. 10 odst. 2 WCT¹⁰⁸ či čl. 5 odst. 5 Informační směrnice) uplatní tzv. třístupňový či tříkrokový test (*three-step test*). Prvním požadavkem, kdy je dílo možno bez uzavřené licenční smlouvy užít, je dle autorského zákona¹⁰⁹ výslovné stanovení těchto výjimek zákonem (viz ustanovení o volném užití a zákonných licencích uvedená výše). Dále nesmí toto užití být v rozporu s běžným užitím díla a poslední podmínkou je, že užitím nemohou být nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora. Jak uvádějí Ivo Telec a Pavel Tůma ve svém rozsáhlém komentáři k autorskému zákonu,¹¹⁰ v ustanovení § 29 odst. 1 AutZ obsažený třístupňový test tak vlastně představuje materiální podmínku bezesmluvního užití díla vedle jednotlivých skutkových podstat stanovených v zákoně, které představují podmínku formální.

Pro úplnost je nutné zmínit poslední podmínku stanovenou v § 29 odst. 2 AutZ, a sice, že s výjimkou licence úřední a zpravodajské, licence pro školní dílo, licence pro dočasné rozmnoženiny, licence pro fotografickou podobiznu a licence pro nepodstatné vedlejší užití díla se volná užití a zákonné licence vztahují pouze na díla zveřejněná ve smyslu ustanovení § 4 AutZ.

¹⁰⁸ Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorskému (*WIPO Copyright Treaty*), Ženeva leden 1996

¹⁰⁹ ustanovení § 29 odst. 1

¹¹⁰ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 340

3. Užití díla na internetu

Internetová síť je velmi specifickým prostředím, ve kterém se střetávají zájmy autorů se zájmy uživatelů více než kde jinde, ve stále větším, především celosvětovém, měřítku, bez časového odstupe. S takovýmto informačním kanálem mohlo tradiční autorské právo držet krok jen velice obtížně, často krkolomnými interpretačními snahami či soudním výkladem stojícím pouze na posouzení zásad autorského práva obecně. Právě kvůli novým možnostem a tempu rozvoje internetu se počalo měnit i pozitivní autorské právo. V našem právním prostředí je hlavním důkazem tohoto vývoje přijetí nového autorského zákona č. 121/2000 Sb. a jeho tzv. euronovela č. 216/2006 Sb. Díky těmto normám již není pochyb o možnostech užívání díla pomocí internetu a jiných nových médií, jsou zohledněna specifika počítačových programů a databází, existuje konstrukce kompenzačních odměn za rozmnožování pro osobní potřebu, je kladen důraz na zákaz obcházení tzv. účinných technických prostředků ochrany práv a podobně.¹¹¹

V *kyberprostoru*,¹¹² jak je někdy internet nazýván, se pro jeho virtuální nehmatatelnou povahu uplatňuje pouze relativně úzký okruh autorskoprávních institutů a principů. Jak bylo rozebráno v předchozí kapitole, ze způsobů užití díla výslovně uvedených v autorském zákoně můžeme v podmínkách internetové sítě uvažovat pouze o rozmnožování díla a sdělování díla veřejnosti. Ostatní způsoby vyjmenované v ustanovení § 12 odst. 4 AutZ předpokládají nakládání s dílem v hmotné podobě, což je v případě internetu a počítačů vůbec nemyslitelné.

Zřejmě největším autorskoprávním problémem současnosti, je neoprávněné užívání děl prostřednictvím internetu. Již Jiří Čermák ve své

¹¹¹ Faladová, A., Kokošková, A., *Autorský zákon po vládní novele*, www.i-poradce.cz, 2006. Dostupné z WWW: <http://www.i-poradce.cz/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=72008>

¹¹² Termín kyberprostor (často se používá i anglická varianta *cyberspace* [sajbrspejs]) se používá pro označení virtuálního světa vytvářeného moderními technologiemi (počítači, telekomunikačními sítěmi apod.) paralelně ke světu „reálnému“. Viz: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Kyberprostor* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kyberprostor&oldid=6921357>

publikaci Internet a autorské právo z roku 2003¹¹³ vyslovil svůj střízlivý odhad, že 90% webových stránek nějakým způsobem porušuje autorská práva a s tímto odhadem lze souhlasit i dnes, vzhledem k absenci nějakého většího posunu v ochraně i zvyklostech v užívání autorských děl v kyberprostoru. Dle analýzy britské společnosti Netcraft z května 2011¹¹⁴ obsahuje internetová síť přes 320 milionů unikátních webových stránek. Zůstává-li podíl z autorskoprávního pohledu závadného obsahu stejný, uvážíme-li neustálý strmý nárůst počtu webových stránek a děl na nich zpřístupněných, dojdeme k poměrně šokujícím výsledkům. Připočteme-li k základnímu porušování autorských práv neoprávněným umístováním a stahováním autorskoprávně chráněného obsahu z webových stránek další specifické způsoby neoprávněného užití díla prostřednictvím internetu (viz kapitola 3.2) můžeme dojít až k závěrům, že jsme díky celosvětové počítačové síti svědky zřejmě nejmasivnějšího porušování soukromých práv (zejména práv autorských a práv souvisejících s právem autorským) vůbec.

3.1 Tradiční užití

Jako tradiční a nejběžnější formy užití díla na internetu můžeme pro účely této práce označit zpřístupňování díla pomocí internetu (*upload*) a stahování díla z internetu (*download*). Výše uvedené pojmy je v této kapitole třeba chápat jako umístování určitého autorskoprávně chráněného obsahu na webovou stránku a jeho následné stahování uživateli internetu (speciálními způsoby, i když mají též charakter zpřístupňování či stahování díla pomocí internetu, se však zabývá kapitola následující a proto zůstaňme u značně zúženého významu těchto pojmů). Právní úprava i její výklad je již podle mého názoru v této oblasti vzhledem k vývoji českého autorského práva jasná a

¹¹³ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 19

¹¹⁴ *May 2011 Web Server Survey*, 2011. Dostupné z WWW: <http://news.netcraft.com/archives/2011/05/02/may-2011-web-server-survey.html>

dostačující. Jak to tedy je s nejobvyklejším způsobem užívání děl na internetu po právní stránce?

Aby posuzování právních aspektů užití díla na internetu splňovalo zamýšlený účel, musíme vycházet z předpokladu, že dílo, o kterém budeme hovořit, je autorským dílem požívajícím ochrany plynoucí z AutZ a nejedná se tedy o dílo nechráněné AutZ (tedy např. dílo volné, vyňaté z ochrany ve veřejném zájmu).

3.1.1 Zpřístupňování díla pomocí internetu

Pod zpřístupňováním díla pomocí internetu si můžeme představit umístění fotografie, textu, obrázku, videa, počítačového programu apod. na webovou stránku. Jde tedy, vedle samotného autorského vytváření webové stránky jakožto autorského díla, o nejběžnější činnost při tvorbě internetových stránek a jejich naplňování obsahem. V informační společnosti, kde se digitální technika a připojení k internetu stává naprostou samozřejmostí, nabývá zpřístupňování děl nebyvalých rozměrů a nových dimenzí. Se současným rozvojem sociálních sítí a jiných webových komunikačních prostředků se možnost uploadovat (ukládat) nějaké autorské dílo na internetovou stránku tak technicky zjednodušila, že se dostala do rukou téměř každému uživateli bez nutnosti sebemenšího programátorského vzdělání. Podle serveru WikiAnswers¹¹⁵ je například na nejpopulárnější síti facebook¹¹⁶ každou vteřinu uploadováno téměř tisíc fotografií. Statistika založená jen na tomto tvrzení by internet jako prostředek umožňující sdělování děl veřejnosti okamžitě vynesla na první místo v počtu zpřístupněných děl v porovnání s ostatními způsoby užití autorských děl. Nahrávání fotografií na jedné sociální síti je však jen velmi malým zlomkem zpřístupňování autorských děl, ke kterému v rámci celého internetu dochází. Pro současné právní pojetí sdělování díla veřejnosti je alarmující, s jakou lehkostí je možné takto užít dílo nelegálním způsobem.

¹¹⁵ http://wiki.answers.com/Q/How_many_pictures_are_uploaded_onto_facebook_every_second

¹¹⁶ <http://facebook.com/>

Kupříkladu na zmiňovaném facebooku byla ještě do nedávna povinnost při nahrávání fotografií zaškrtnut políčko s textem, že uživatel takto zpřístupňuje dílo své či s patřičnou licencí. V dnešní době již ani tato, i když spíše psychologická, zábrana (či spíše pouhé upozornění na existenci autorských práv) na nejvyužívanější sociální síti není.

Po technické stránce hovoříme o zpřístupňování díla pomocí internetu jako o procesu uložení nějakého autorského díla v digitální podobě na pevný disk internetového serveru. Za server v tomto kontextu můžeme označit počítač s internetovým připojením, který poskytuje určité služby jiným počítačům či programům, za pomoci aplikačního síťového protokolu (např. HTML).¹¹⁷ Je-li dílo uploadováno na určitou webovou stránku, dochází tak díky internetovému propojení k jeho zpřístupnění neurčitému počtu uživatelů celosvětové sítě.

Po právní stránce se k tomuto procesu přímo váže § 18 odst. 1 a 2 AutZ¹¹⁸ o sdělování díla veřejnosti. Díky výslovnému ustanovení, které koresponduje s informační směrnicí, již není nutné uvedené základní zpřístupňování díla přes internet zahrnovat pod pojem sdělování veřejnosti pouze výkladem, neboť i další způsoby zpřístupňování děl prostřednictvím internetu, než jsou upraveny v ustanovení § 18 odst. 2 AutZ, je možno vždy podřadit pod obecné ustanovení ustanovení § 18 odst. 1 AutZ. V případě umístění na určitý web tak nesporně dochází k zpřístupňování díla či k tzv. *on-demand* sdělování (viz část 2.2.1 předchozí kapitoly), tedy k užití autorského díla - s nutností disponovat příslušným oprávněním či svolením autora.

Dalším způsobem užití díla, ke kterému při uploadnutí autorskoprávně chráněného obsahu na webovou stránku dochází, je rozmnožování díla dle § 13 AutZ, které předchází sdělování díla veřejnosti. Při uložení dat na internetový server proběhne pořízení rozmnoženiny autorského díla v digitální formě. Z pohledu autorského práva nehraje roli, zda bylo dílo na server nahráno

¹¹⁷ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Server* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <//cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Server&oldid=7370256>

¹¹⁸ (1) Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově.
(2) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavce 1 je také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí.

z jiné webové stránky, z počítače či nějakého datového nosiče. O rozmnoženinu v právním slova smyslu jde i v případě, kdy dojde k datové konverzi z jednoho formátu do druhého, jak k tomu například dochází při převodu přesné kopie zvukového záznamu ve formátu WAV do komprimovaného formátu MP3. Po technické stránce má sice odlišnou strukturu i datový objem, ale z právního hlediska je podstatná smysly vnímatelná podoba, která přes datovou kompresi zůstává stejná. Jedná se tak o nepřímou rozmnoženinu, se kterou autorský zákon počítá.¹¹⁹

Při umístění díla na webovou stránku, která je přístupná ostatním uživatelům, už ze samotné podstaty věci není možno uvažovat o aplikaci výjimky rozmnoženiny pro osobní potřebu. Jedná se tak o užití díla, a proto k takovému zpřístupnění musí udělit autor nebo jiná oprávněná osoba autorskoprávní licenci. Z mimosmluvních způsobů užití můžeme tedy uvažovat pouze o citaci a zpravodajské licenci. Obě tyto výjimky však při užití díla počítají s uvedením jména autora, názvu díla a pramene, což je ale ve velkém procentu případů v prostředí internetu nerespektováno a jedná se tedy o užití neoprávněné.

3.1.2 Stahování díla z internetu

Stahování díla z internetu, pro které se i v české informační společnosti vžil z angličtiny převzatý termín *downloading*, je další tradiční forma užití díla v celosvětové počítačové síti. S rozvojem techniky, rychlosti připojení a stále větším počtem děl umístěných na webových stránkách (především MP3 hudebních souborů, videí, různých aplikací či počítačových programů) se stahování stalo vedle prohlížení internetových stránek a elektronické komunikace (e-mail, ICQ, Skype, sociální sítě a jiné komunikátory) naprosto běžnou činností většiny uživatelů internetu. O uživatelích internetu je v současnosti nutné hovořit v kontextu nových technických vymožeností. Nejde již

¹¹⁹ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 33

pouze o uživatele osobních počítačů, ale i o majitele zařízení jako jsou tzv. smartphony („chytré“ mobilní telefony), tzv. tablet PC („destičkové“ notebooky s dotykovým displayem, bez klávesnice), netbooky (malé lehce přenosné notebooky s nízkou spotřebou), PDA (malé kapesní počítače) a podobně. S postupem času a nových technologií se rychle rozšiřuje výčet zařízení, pomocí kterých je možné *downloadovat* určité soubory z internetu. O jaký proces se tedy v případě stahování díla z internetu jedná?

Download je vlastně jakýsi protiklad či logický následek zpřístupňování díla pomocí internetu (*uploadu*), jak bylo popsáno v předchozí části. Po technické stránce se jedná o vytvoření elektronické kopie autorského díla v digitální podobě (nějakého konkrétního počítačového souboru) z pevného disku internetového serveru. Z výčtu ve čtvrtém odstavci § 12 AutZ lze uvažovat pouze o rozmnožování díla, které bylo popsáno v druhé kapitole. Z hlediska pojmového tedy o downloadingu mluvíme při vědomém a cíleném stahování určitého obsahu díla uživatelem z webové stránky, neboť při výše popsaných situacích (např. v případě ukládání dat do vyrovnávací paměti při procházení internetových stránek) jsou zásadně pořizovány tzv. technické kopie, na které se vztahuje licence podle § 38a AutZ, pokud jsou splněny všechny podmínky uvedené zákonné licence.

Autorský zákon uvádí, že zhotovování rozmnoženin v digitální podobě je užitím díla se všemi autorskoprávními důsledky. Naprostá většina stahování děl je však kryta institutem volného užití díla, konkrétně tedy rozmnožováním díla pro osobní potřebu podle § 30 odst. 1 a 2 AutZ. V zákoně dále není stanoven žádný požadavek na právní povahu zdroje, ze kterého je možné rozmnoženinu zhotovit. Může se jednat jak o originál, tak i o rozmnoženinu díla,¹²⁰ což je pro aplikaci této výjimky v rámci internetu zásadní, neboť si při znalosti běžné praxe tvorby webových stránek lze jen velice těžko představit, že nějaké dílo vzniklo přímo na internetovém serveru.

V povědomí laické veřejnosti je v otázce stahování z internetu řada nejasností a omylů. Velké procento uživatelů běžně díla z internetu stahuje a a

¹²⁰ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 347

vůbec se nezamýšlí, zda se pouští za hranice zákona. Heslo „pirátství je zločin“ je sice obecně rozšířené (i díky televiznímu spotu), co se však za počítačové pirátství dá označit a co ne, není většina uživatelů internetu schopná posoudit. Proto považuji za užitečné následující shrnutí: Rozmnoženina díla, které není opatřeno technickými prostředky ochrany, pořízená stažením z internetu, pro kterou není stanoveno omezení vyplývající z ustanovení § 30 odst. 3 AutZ (v praxi se jedná především o počítačové programy), vyhovující tzv. třístupňovému testu podle § 29 odst. 1 AutZ a která bude uživatelem užívána pro osobní nekomerční užití, je z hlediska úpravy AutZ pořízena naprosto zákonným způsobem, i kdyby dílo bylo zpřístupněno nelegálně. (Odpovědnost podle jiných právních předpisů však zůstává nedotčena.)

K tomuto kategorickému tvrzení se po úvaze přikláním i přes existenci opačného názoru na tuto problematiku. Podle takového výkladu je stahování děl pro osobní potřebu v rozporu s pravidly obsaženými v třístupňovém testu dle § 29 odst. 1 AutZ. Hlavním argumentem odpůrců stahování děl z internetu je porušení třetího stupně testu, tedy nepřiměřené dotčení práv autora.¹²¹

3.2 Specifické způsoby užití

Specifické způsoby užití autorského díla v rámci internetu můžeme v této práci vymezit negativně, a to tak, že jimi jsou všechny způsoby užití s výjimkou zpřístupňování a stahování díla z internetu v tradičním pojetí. Jde o technologicky odlišné postupy užívání děl, které nespočívají v pouhém umístění nebo stáhnutí díla z webové stránky. Cílem této kapitoly není vyčerpávající výčet způsobů užití a jejich kategorické hodnocení. Možnosti využívání internetové sítě se neustále zvětšují a právní doktrína, natož pak legislativa či judikatura, na ně jen stěží stačí reagovat. Případné výklady či úvahy se též do značné míry vyvíjejí a často si navzájem odporují. Bez nějakého závazného výkladu se tak alespoň pokusím nastínit nejrozšířenější způsoby užívání děl na

¹²¹ Hrabánek, J., *Film z hlediska autorského práva*, Linde Praha a.s., Praha 2009, str. 21

internetu v současnosti a jejich právní klasifikaci v kontextu českého autorského práva.

3.2.1 Elektronické komunikační systémy

Původně nejvyžívanější službou na internetu a též hlavním představitelem elektronické komunikace je elektronická pošta – tzv. *e-mail*.¹²² V samotném textovém těle e-mailu může být obsaženo dílo literární, ostatní druhy autorských děl, u kterých je možné uvažovat o digitální podobě, mohou být k elektronické zprávě připojeny v podobě tzv. přílohy.

Při odeslání e-mailové zprávy nepochybně dochází k rozmnožování díla, neboť (mimo technické rozmnoženiny) vznikne rozmnoženina díla na poštovním serveru a při otevření této zprávy (případně přílohy) též k rozmnoženině v počítači či jiném zařízení příjemce. Otázkou je, zda je možné takovouto rozmnoženinu zařadit do kategorie výjimek rozmnožování pro osobní potřebu. Rozmnoženinu si musí poříditi sama osoba, která bude dílo pro svou osobní potřebu užívat. Faktický úkon (odeslání e-mailu), který směřuje k vytvoření rozmnoženiny na serveru, učiní již odesílatel, zatímco rozmnoženinu do vlastního počítače zhotoví příjemce stažením pošty e-mailového klienta či prohlédnutím ve webovém rozhraní. Ze striktního pohledu autorského práva bychom mohli dospět k závěru, že příjemce zhotovil rozmnoženinu krytou výjimkou rozmnožování pro osobní potřebu, pokud jsou splněny zákonné znaky, ale odesílatel dílo užil podle § 13 AutZ – podobně, jako při umístění na web.

Další spornou otázkou je, zda při umístění autorského díla do e-mailové korespondence dochází ke sdělování veřejnosti podle § 18 odst. 2 AutZ. Hlavní otázkou v posuzování tohoto druhu užití díla je pojem veřejnost. Absence

¹²² Z technického hlediska lze hovořit o procesu, kdy se mezi počítači připojenými k internetu vyměňují zprávy pomocí protokolu *Simple Mail Transfer Protocol* a softwaru typu MTA (Mail transfer agent). Přístup k e-mailovým zprávám uživatelé uskutečňují přes nainstalovaný program (e-mailový klient) nebo pomocí poštovních serverů přes webové rozhraní. Viz: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: E-mail* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=E-mail&oldid=7480776>

legální definice v autorském zákoně podle řady odborníků¹²³ vybízí k výkladu pojmu veřejnosti dle informační směrnice, podle které je třeba chápat veřejnost i ve smyslu individuálně určeného člena veřejnosti pro jeho osobní potřebu. Ivo Telec a Pavel Tůma se ve svém obsáhlém komentáři k autorskému zákonu výslovně zmiňují o zpřístupňování rozmnoženiny díla v případě zasílání rozmnoženiny díla do e-mailové schránky.¹²⁴ Klíčová je v tomto kontextu možnost přístupu na místě a v čase podle své vlastní volby.

Tón pochybnosti však na toto téma zazněl v publikaci Adély Čermákové-Vlčkové a Vladimíra Smejkal o hromadných sdělovacích prostředcích,¹²⁵ ve které se uvádí, že pod pojem sdělování veřejnosti nelze podřadit sdělování mezi dvěma individuálně určenými body, jako je tomu v případě zasílání děl na konkrétní e-mailové adresy. Dále pak nastiňuje, zda tvrzení, že v případě zasílání e-mailu na poštovní server příjemce tento se může z vlastního počítače připojit v jím zvoleném čase, není projevem značného právního pozitivizmu.

Osobně se v konkrétním případě e-mailových schránek individuálních fyzických osob lehce přikláním k druhému názoru. Dle chápání dnešní společnosti a za současného stavu technického zabezpečení má e-mailová schránka ryze osobní a soukromou povahu, nelze proto dle mého názoru považovat komunikaci mezi dvěma konkrétními subjekty za sdělování veřejnosti. Nicméně s vědomím existence výkladu dle informační směrnice a absence patřičné judikatury je žádoucí legislativní řešení této nejasnosti.

Obdobné právní zhodnocení jako pro e-mail platí i pro další elektronické komunikační systémy, které se vyvinuly po celosvětovém úspěchu e-mailu. Požadavky na rychlou interaktivní komunikaci daly vzniknout tzv. *Instant messaging* službám. Jedná se o počítačové programy či webové aplikace, které umožňují odesílání a přijímání zpráv v reálném čase, odesílání větších objemů

¹²³ Viz např. Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 101. nebo Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 222

¹²⁴ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 226

¹²⁵ Čermáková-Vlčková, A., Smejkal, V., *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*, Linde Praha a.s., Praha 2009, str. 95

dat, zobrazování lidí z adresáře aplikace, kteří jsou právě on-line a podobně.¹²⁶ Rychlá a bezplatná komunikace v reálném čase je především pro mladé uživatele internetu velice žádaná. Důkazem toho je i skutečnost, že další fenomén současnosti, sociální sítě, jsou na tomto druhu komunikace přímo postaveny. Tedy vedle tradičních *Instant messaging* aplikací jako je ICQ, Skype, Windows Live Messenger či Yahoo! Messenger stojí dnes Facebook, Twitter i dokonce aplikace Google Talk pod křídly největšího internetového vyhledávače.

3.2.2 Linking, deep-linking, inlining, framing

Navštívit konkrétní stránku na WWW síti je možné buď vepsáním její URL¹²⁷ adresy do internetového prohlížeče, nebo (a to je mnohem častější případ) otevřením stránky pomocí odkazu (tzv. *link* či *hyperlink*) zveřejněného na jiné webové stránce. Touto možností disponuje internet díky vlastnosti jazyka HTML, který umožňuje přesunout se na jinou URL adresu kliknutím myši na určitou část textu, obrázek nebo jiný objekt, který byl tvůrcem stránek jako odkaz označen.¹²⁸ Díky této vlastnosti jsou jednotlivé webové stránky, dokumenty a jiné soubory na nich uložené mezi sebou funkčně propojeny do jedné velké pavučiny – *World Wide Web*. Odkazy jsou tedy funkčně neodmyslitelnou a velice užitečnou součástí webové sítě, jak je to ale s nimi z pohledu právního, jde o užití díla?

Hlubší rozbor z autorskoprávního hlediska si s ohledem na četnost případů zaslouží zejména situace, kdy link odkazuje na stránku (či přímo na soubor), která obsahuje chráněná díla zpřístupněná veřejnosti bez souhlasu

¹²⁶ Více na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Instant_messaging

¹²⁷ URL, celým názvem *Uniform Resource Locator* (jednotný lokátor zdrojů) je řetězec znaků s definovanou strukturou, který slouží k přesné specifikaci umístění zdrojů informací (ve smyslu dokument nebo služba) na internetu. Viz *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Uniform Resource Locator* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <[//cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Uniform_Resource_Locator&oldid=7097257](http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Uniform_Resource_Locator&oldid=7097257)>

¹²⁸ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 62

autora. Podle mého názoru je nesporné, že při umístění odkazu na internetovou stránku nedochází k užití díla ve formě rozmnožování, protože při aktu poskytnutí odkazu nevzniká žádná ani dočasná rozmnoženina stránky či díla, které je „linkováno“.

Řadit pouhé vytvoření hyperlinku pod ustanovení § 18 odst. 2 o sdělování díla veřejnosti je i mezi odborníky otázkou mnohem diskutabilnější, neboť *linking* postrádá konkrétní právní úpravu a dosavadní judikatura nám k tomuto tématu nedala žádné vodítko. Ivo Telec a Pavel Tůma se ve své publikaci¹²⁹ opírají o tzv. zásadu autorskoprávní neodvislosti jednotlivých aktů užití díla. Podle této zásady je každý akt sdělení díla veřejnosti samostatným způsobem užití díla a uživatel k takovému užití potřebuje souhlas nositele autorského práva. V případě zpřístupnění díla pomocí odkazu je pak bezvýznamné, kde se nachází rozmnoženina sdělovaného díla. Za zásah do výlučného autorského práva je tak nutné považovat jakékoli zpřístupnění díla veřejnosti způsobem, že kdokoli k němu může mít přístup v čase a na místě podle vlastní volby,¹³⁰ tedy prostřednictvím linku, na který uživatel může kdykoliv kliknout. Tato tvrzení se vztahují ke specifické formě odkazu tzv. *deep-linkingu*. Tímto anglickým pojmem se rozumí hypertextový odkaz přímo na určitou část internetové stránky či přímo na konkrétní soubor (v našem případě autorské dílo), namísto domovské stránky webu. K tomuto tématu se vyslovuje další odborník Jiří Čermák, že poskytování odkazu nelze podřadit pod žádný způsob užití díla výslovně uvedený ve výčtu § 12 AutZ, a tak tato činnost není přímým porušením autorského zákona, a to bez ohledu na to, zda jde o odkaz na závadný materiál, na materiál zpřístupněný legálně či o *deep-linking*.¹³¹ S ohledem na stávající úpravu § 12 AutZ, kdy lze mít za to, že jde o výčet demonstrativní, však uvedený názor postrádá zákonnou oporu. Stejný autor v internetovém článku o užití díla na internetu¹³² uvádí, že poskytovatele odkazu

¹²⁹ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 227

¹³⁰ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 228

¹³¹ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 69

¹³² Čermák, J., *Autorské právo, užití díla a internet – část I.*, www.zive.cz. Dostupné z WWW: <http://www.zive.cz/clanky/autorske-pravo-uziti-dila-a-internet--cast-i/sc-3-a-115136/default.aspx>

je možné za určitých okolností považovat jen za spoluodpovědného za porušení autorských práv tím, že umožní nebo lépe řečeno zjednoduší třetí osobě (primárně porušující autorská práva) neoprávněné užití díla jedním ze způsobů uvedených v zákoně, typicky pak porušení práva na sdělování díla veřejnosti. Souvislost mezi tímto primárním porušením a odkazem je tak vzdálená, že spoluodpovědnost lze dovést jen ve výjimečných případech. Negativně (byť jen pouhou zmínkou) se k řazení odkazů pod užití díla staví též kolektiv autorů v čele s Janem Křížem ve svém komentáři k AutZ.¹³³

Osobně se přikláním k uvedenému tvrzení Jiřího Čermáka, že poskytování odkazu není sdělováním veřejnosti, protože v opačném případě bychom mohli dospět k absurdním závěrům, i když je nelze pod dojmem zejména zahraničních soudních sporů vyloučit. Pokud by v zásadě veškeré internetové odkazy mohly být považovány za užití odkazovaného díla, pak bychom tak museli přistupovat i k jakémukoli odkazu na pouhou webovou stránku, která je v naprosté většině případů také autorským dílem. Dále by pak u veškerých internetových vyhledávačů¹³⁴, jež umožňují vyhledávat přímo soubory (autorské texty, obrázky, fotografie, videa apod.) v rámci webových stránek, při výsledném zobrazení odkazů na vyhledaná data též mohlo docházelo ke sdělování díla veřejnosti. (Odpovědnost provozovatelům tzv. fulltextových vyhledávačů nemůžeme podle mého názoru připisovat i z dalšího důvodu, neboť veškeré internetové vyhledávání se uskutečňuje plně automaticky, tedy bez podílu lidské práce. A z důvodu absence možnosti kontroly vyhledávacího procesu a následného poskytnutí odkazů ze strany provozovatele ho nelze činit odpovědným podle mého názoru, pokud odhlédnu od úpravy zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, ve znění pozdějších předpisů, za poskytnutí odkazu na závadný obsah.)¹³⁵

¹³³ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 104

¹³⁴ Mezi nejznámější patří: největší světový vyhledávač Google, Bing, Yahoo! nebo český Seznam, Atlas.cz či Centrum.cz

¹³⁵ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 217

Pravý linking, ve smyslu odkazování na webovou stránku, která dále umožňuje zpřístupnění autorskoprávně chráněného materiálu, pánové Telec a Tůma ve svém komentáři¹³⁶ shodně s výše uvedeným názorem Jiřího Čermáka nepovažují za sdělování díla. Tato dvojice autorů tvrdí, že se v případě umístění takového linku o zásah do autorského práva nejedná, protože jeho prostřednictvím nedochází přímo k zpřístupnění dotčeného linkovaného díla veřejnosti, ale k zpřístupnění jiného materiálu – zejména webové stránky – která toto zpřístupnění následně umožňuje. Tato situace ale nevyklučuje případnou odpovědnost za ohrožující delikt, jež musí být posouzena v kontextu skutečností, zda dochází k majetkovému prospěchu odkazovatele apod. S těmito závěry nelze než souhlasit, minimálně do doby, kdy bude takto velmi nejednoznačná situace ohledně odkazů zpřesněna soudním výkladem či nějakým legislativním krokem. Že by to bylo zapotřebí, dokazuje i následující odstavec.

Velkým fenoménem v nelegálním užívání děl na internetu je ukládání autorských děl (především filmů, hudby a softwaru) bez patřičného oprávnění na internetová datová úložiště¹³⁷ a následné zveřejňování pasivních odkazů (je nutné je překopírovat do patřičného políčka internetového prohlížeče) na takto uložené soubory, například na diskuzních internetových fórech (pro které se v kyberprostoru vžil název „warez-fóra“¹³⁸). Tento trend dorostl takového měřítko, že svým objemem začíná dotahovat největší platformu pro nelegální užívání děl, kterou jsou peer-to-peer sítě (viz následující kapitola) a řada autorů a producentů tak volá po jeho postihování.

Z některých pohledů je třeba posuzovat link na data v internetovém úložišti jako sdělování veřejnosti v případě, že samotné úložiště neumožňuje

¹³⁶ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 228

¹³⁷ Úložiště, jako jsou RapidShare, Hotfile, Megaupload, Filefactory, Fileserve či české Ulozto, Leteckaposta, eDisk, CZshare, Quickshare apod., jsou určena k přenosům či zálohování velkého objemu dat.

¹³⁸ *Warez* je termín počítačového slangu označující autorská díla, se kterými je nakládáno nelegálně, zejména v rozporu s autorským právem. Viz: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Warez* [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Warez&oldid=7168820>

vyhledávat (např. podle názvu souboru) a zpřístupňovat data bez znalosti konkrétní internetové adresy. V takové situaci by zveřejnění odkazu (ať už aktivního či pasivního) bylo integrální součástí sdělování veřejnosti, z důvodu nemožnosti přístupu k takto uloženému dílu jiným způsobem, než právě přes hypertextový odkaz. U většiny úložišť je však vyhledávání možné, dílo je tak zpřístupněno samotným uploadováním na příslušný server a situaci poskytnutí takového odkazu je nutné posuzovat stejným způsobem jako u deep-linkingu. Faktem zůstává, že dochází k masovému soustředění odkazů na zmíněných fórech, že pro zblhlého uživatele není problém během několika minut vyhledat linky na stažení téměř jakéhokoliv komerčněji rozšířeného autorského díla. Reakcí na tento stav by podle mého názoru mohlo být uvedení této formy užití díla coby dalšího způsobu užití díla samotným zákonodárcem, případně autoritativní výklad moci soudní svědčící pro zařazení linkingu (nebo spíše deep-linkingu) pod užití díla s ohledem na demonstrativní charakter ustanovení § 12 odst. 4 či alespoň přísnější užití třetího stupně tzv. třístupňového testu.

Mezi další formy využití technologie hypertextových odkazů je tzv. *inlining* a *framing*, které neposkytují odkaz pro aktivní jednání uživatele internetu, ale využívají ho při samotném vytváření či zobrazování webové stránky. O inlinig se jedná, když je ve struktuře určité webové stránky díky jazyku HTML určeno místo, kde se při načtení stránky v internetovém prohlížeči zobrazí jiný objekt (např. obrázek) umístěný na stránce jiné. Nedochozí tak při tvorbě internetové stránky ke kopírování příslušných souborů, ale pouze k zobrazování obsahu, který je dostupný jinde. Ani při prohlížení webu o rozmnožování díla nejde s přihlédnutím k možnosti aplikace licence o technických kopiích.

Ač jde o otázku značně diskutabilní, přikláním se k názoru, že při použití inlinigu nejde ani o sdělování díla veřejnosti, neboť za primární zpřístupnění veřejnosti je nutné označit akt nahrání díla na pevný disk serveru, na němž je umístěna odkazovaná stránka. Může se tak jednat pouze o zprostředkování sdělování

díla veřejnosti.¹³⁹ Nicméně například podle výše citované zásady autorskoprávní neodvislosti je možný výklad i zcela opačný (viz též závěry části věnované linkingu).

Framig (rámování) je postup velice podobný, prováděný ovšem v mnohem širším měřítku. Namísto nějakého objektu je na určitém místě internetové stránky zobrazována kompletní stránka jiná. Tato odlišná stránka je vlastně díky jazyku HTML orámována (odtud anglický název *framig*) nejčastěji reklamními bannery, navigačními či jinými lištami a dalšími prvky. Právní povaha rámování je však v podstatě stejná jako při inlinigu.

U obou těchto postupů je též nutné uvažovat o případném zásahu do výlučného osobnostního práva na nedotknutelnost díla autora původní webové stránky.¹⁴⁰ V těchto situacích se nejedná o zpracování díla původního, neboť jde o čistě technickou záležitost a zcela tak chybí jakýkoliv autorskoprávní prvek. Autor je v případě inlinigu a framingu chráněn zejména právem na ochranu autorství a právem na nakládání s dílem způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a dále pak i jinými instituty soukromého práva.¹⁴¹

3.2.3 Peer-to-peer síť

Sdílení a stahování autorských děl v rámci výměnných sítí typu peer-to-peer (dále též p2p) hraje co do objemu již nějakou dobu prim v užívání děl pomocí internetové sítě, a nutno říci, že hlavně v užívání neoprávněném. *Peer-to-peer* by se dalo přeložit jako rovný s rovným, což poměrně dobře vystihuje celý charakter tohoto způsobu výměny dat. Tyto p2p sítě se významně odlišují od klasického zpřístupňování děl pomocí internetu, pro které je typické umístění děl na pevném disku nějakého centrálního serveru a jejich následné stahování či jiné využívání jednotlivými uživateli pomocí svého zařízení s přístupem

¹³⁹ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 71–72

¹⁴⁰ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 228

¹⁴¹ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 75, 77

internetové síti. V sítích typu peer-to-peer ztrácejí centrální uzlové počítače na významu a libovolná stanice (především osobní počítače koncových uživatelů) není pouze pasivním příjemcem dat, ale vystupuje zároveň aktivně v roli serveru, a poskytuje tak dalším uživatelům sítě svá data.¹⁴² Celý systém tak funguje na vzájemném sdílení a stahování souborů mezi samotnými uživateli sítě často bez nutnosti nějakého centrálního, byť jen koordinačního, serveru.

Předpokladem k fungování p2p a často též podmínkou pro možnost vstupu do konkrétní sítě je určitý minimální objem dat, které musí uživatel z pevného disku svého počítače zpřístupnit ostatním, aby sám mohl stahovat a celý systém využívat. Vše funguje na komunitním systému, kdy základní filozofií je solidarita ve smyslu „dávám, abych mohl brát“. Mezi sítěmi existují i výjimky, kdy není nutné sdílet vůbec nic. S velkým množstvím uživatelů, kteří by pouze stahovali, by však možnosti využití celé sítě byly velice omezené a takový systém by postrádal svou základní myšlenku.

Z právního hlediska je nutno říci, že stahování děl pomocí p2p sítí je ve velké většině případů kryté výjimkou užití pro osobní potřebu (v masovém měřítku se v rámci p2p sítí stahuje především hudba a filmy). Nicméně drtivá většina uživatelů též sdílí autorská díla uložená na svém počítači k možnostem využití v peer-to-peer síti, a právě díky tomuto jednání se téměř vždy dopouštějí nelegálního sdělování díla veřejnosti. Naproti tomu třeba otázka autorskoprávní odpovědnosti provozovatelů či tvůrců systémů, které takovéto sdílení děl umožňují, není úplně jednoznačná a na její posouzení má vliv, o jaký typ výměnné sítě se jedná. Peer-to-peer sítě, založené na výše zmíněném postupu, můžeme totiž rozdělit na centralizované, decentralizované a tzv. BitTorrenty.

Peer-to-peer sítě byly původně vytvořeny k efektivnímu sdílení velkého objemu dat, ne tedy primárně k nelegálnímu užívání autorských děl. Tvůrci a provozovatelé p2p sítí se nedopouštějí samotného užívání díla, ovšem svým jednáním umožňují uživatelům, aby i neoprávněně díla zpřístupňovali, a tím se tak určitou formou (autor užívá pojmu nepřímá odpovědnost i při vědomí její

¹⁴² Čermák, J., Ochrana autorského práva v prostředí peer to peer sítí typu BitTorrent s přihlédnutím k rozsudku ve věci The Pirate Bay. *Právní rozhledy* 2010, roč. 18, č. 8, s. 272–280

neexistence v našem právním řádu) účastní na porušování autorského práva.¹⁴³ V takovém případě se může autor díla či vykonavatel příslušných práv u provozovatele p2p sítě domáhat zákazu poskytování jeho služby dle § 40 odst. 1 písm. f) AutZ. Záleží ovšem zda jde o centralizovaný systém či nikoliv, zda dochází k majetkovému prospěchu provozovatele a podobně.¹⁴⁴ Úpravou odpovědnosti podle zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, se s ohledem na rozsah a primární předmět této práce nezabývám.

Již legendárním a často zmiňovaným představitelem centralizovaného systému byla síť Napster, na jejímž příkladu si lze udělat jasný obrázek o tom, jak síť tohoto typu fungují. Informace o souborech sdílených jednotlivými uživateli, kteří byli navzájem propojeni díky speciálním softwaru, byly uchovávány a aktualizovány na centrálním serveru, což umožňovalo velice efektivní vyhledávání a využívání sítě po celém světě. Nejednalo se tedy o p2p síť v ryzí podobě, protože k jejímu fungování je centrální server potřebný. Na tom postavilo americké sdružení RIAA¹⁴⁵ úspěšnou žalobu na provozovatele tohoto centrálního serveru¹⁴⁶ o náhradu škody a celý masově využívaný systém poté padl. Nástupnictví v oblasti populární výměny dat převzaly tzv. peer-to-peer sítě druhé generace, tedy sítě s decentralizovaným vyhledáváním.

Decentralizované sítě reagovaly na nedostatky svého hlavního předchůdce především jiným technickým způsobem vyhledávání sdílených souborů. Tento typ p2p sítí nevyužívá žádný centrální bod a každý počítač připojený do dané sítě tak vlastně slouží jako samostatný vyhledávač. Dotazy na vyhledávané soubory probíhají od uživatele k uživateli řetězovým způsobem (systémy založené na protokolu Gnutella, např. Shareaza, Morpheus), pomocí uzlových bodů (protokol FastTrack, např. Grokster, KaZaA), či pomocí serverů bez centrální databáze – tzv. *hubů* (protokol Direct Connect, např. DC++). Samotný fakt decentralizace a další programátorské snahy tvůrců jednotlivých klientů velice snižuje identifikaci a postižení subjektů porušujících jejím

¹⁴³ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 97–98

¹⁴⁴ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 227

¹⁴⁵ Recording Industry Association of America, www.riaa.com

¹⁴⁶ Více např. na: http://en.wikipedia.org/wiki/A%26M_Records,_Inc._v._Napster,_Inc.

prostřednictvím autorská práva. Důležité z hlediska posuzování autorskoprávní odpovědnosti je i fakt, že v decentralizovaných sítích nikdo kromě koncových uživatelů nemá žádnou kontrolu a vliv na sdílené (a tedy zpřístupňované) soubory.

Velmi specifickou a v současnosti nejrozšířenější a tak i nejvíce zneužívanou kategorií decentralizovaných peer-to-peer sítí je technologie BitTorrent. Právní aspekty a důsledky zpřístupňování a stahování děl pomocí tzv. *torrentů* jsou díky své masovosti dnes zřejmě nejpálčivějším problémem pro řadu odborníků, autorů a producentů. Význam této technologie je patrný i z mediální odezvy, kterou vyvolala kauza ve věci švédského serveru The Pirate Bay.

V případě tzv. *BitTorrentu* se jedná o protokol původně vytvořený pro přenos souborů po internetu, na jehož základě se uživatelé mohou připojit přímo mezi sebou a následně odesílat či přijímat částí sdíleného souboru, čímž se efektivně využívá celá šířka přenosového pásma.¹⁴⁷ V kontextu této technologie hovoříme o dvou kategoriích uživatelů, o tzv. *seedrech* a *leecherech*. Seedři jsou uživatelé, kteří mají celé zpřístupňované dílo uložené ve svém počítači a poskytují jej ke stažení. Leecheri jsou pak všichni ostatní uživatelé, kteří dílo stahují. Ovšem soubory sdílené přes torrenty jsou samotnou technologií rozděleny na velmi malé části (okolo 250 kB) a efektivita celého systému je daná tím, že leecheri mohou stahovat tyto částičky díla z různých zdrojů paralelně, a hlavně jakmile nějakou část stáhnou, začnou ji automaticky poskytovat ostatním stahujícím. Aby celý systém fungoval, využívá technologie tzv. torrent souborů, které jsou určeny k informaci o dílech, která jsou prostřednictvím této sítě k dispozici, a k jejich lokalizaci. Torrent soubory tak představují jakýsi ukazatel ke konkrétnímu poskytovanému dílu, ale žádné části odkazovaného díla neobsahují. Posledním prvkem nezbytným pro sdílení dat v rámci BitTorrent sítě je tzv. *BitTorrent tracker*, což je pouhý „spojovací“ server,

¹⁴⁷ Čermák, J., Ochrana autorského práva v prostředí peer to peer sítí typu BitTorrent s přihlédnutím k rozsudku ve věci The Pirate Bay. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 8, s. 272–280

jehož prostřednictvím mohou uživatelé navázat kontakt s ostatními.¹⁴⁸ Celý proces lze tedy shrnout tak, že uživatel (leecher) si otevře torrent soubor odkazující ku příkladu na hudební soubor, poté se díky *BitTorrent trackeru* (serveru) spojí se seedery (kteří poskytují celý hudební soubor ze svého počítače) a leechery (kteří dílo stahují a poskytují už stažené části) a začne sám stahovat a posléze i sdílet.

Celosvětově známá kauza švédského serveru The Pirate Bay, který provozoval BitTorrent tracker a též velmi obsáhlou databázi torrent souborů¹⁴⁹, a rozsáhlá společenská diskuze kolem ní akcentovala otázku nepřímé odpovědnosti provozovatelů obdobných serverů. Tématem této práce je však zejména samotný akt užití díla, proto se raději zaměřím na něj. Jak je to po právní otázce se sdílením a stahováním tzv. seedrů a leechrů?

Úskalím celé technologie BitTorrent pro méně znalé uživatele je, že rozhraní a fungování p2p sítě na první pohled vypadá velice podobně jako třeba stahování z webových úložišť. V praxi uživatelé postupují tak, že si přes vyhledávací server najdou soubor, který chtějí stáhnout, a pak za použití jednoduchého programu stahují. Postavení tzv. seederů, kteří neoprávněně poskytují autorská díla veřejnosti, je zřejmé. Ovšem výše popsaná technologie je od klasického webového stahování natolik odlišná, že i uživatelé, kteří přes BitTorrent stahují, zároveň bez ohledu na svou vůli alespoň po určitou dobu část stahovaného díla sdílí. Řada stahujících tzv. leecherů v domněnání, že je kryta výjimkou užití pro osobní potřebu, během užívání BitTorrent sítě též dílo neoprávněně sděluje veřejnosti a často se tak dostává za hranici zákona. Jediné využívání technologie BitTorrent, které neporušuje autorská práva, tak je šíření a stahování se souhlasem autora či šíření a stahování děl nepožívajících autorskoprávní ochrany. Jak bylo popsáno výše, je však realita natolik odlišná, že využívání BitTorrent sítě má díky své jednoduchosti, rychlosti a efektivitě

¹⁴⁸ Čermák, J., Ochrana autorského práva v prostředí peer to peer sítě typu BitTorrent s přihlédnutím k rozsudku ve věci The Pirate Bay. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 8, s. 272–280

¹⁴⁹ Databáze tohoto druhu obsahují torrent soubory s popisem, na jaké dílo odkazují, a umožňují rychlé a efektivní vyhledávání. Bývají označovány jako *BitTorrent index*.

jednoznačně největší podíl na nelegálním šíření autorských děl v prostředí internetu.

3.2.4 Streaming, webcasting

Spolu s rapidním nárůstem počtu uživatelů internetu rostou též možnosti a služby, které lze na této unikátní celosvětové síti využívat. Po e-mailu a klasickém prohlížení webových stránek se na výsluní přízně obyvatel kyberprostoru dostalo sledování audiovizuálních děl on-line. Řeč je tedy o velice pohodlném způsobu sledování audiovizuálních děl či poslechu děl hudebních většinou přímo v rozhraní internetového prohlížeče – tzv. *streaming*. Oproti tzv. *non-streaming* přenosům nevyžaduje technologie streamingu zhotovení rozmnoženiny díla na pevném disku uživatele a celý proces tak nepřesahuje rámec technických rozmnoženin podle zákonné licence v ustanovení § 38a AutZ.

Streaming lze označit za ryzí příklad sdělování veřejnosti na vyžádání v individuálně zvoleném místě a čase¹⁵⁰, které popisuje § 18 odst. 1 a 2 AutZ. Podstatou streamingu je vnímání díla uloženého na tzv. streamovém serveru¹⁵¹ okamžitě při přenosu díla. To je umožněno díky průběžnému ukládání dat ve vyrovnávací paměti počítače uživatele (tzv. *buffering*) a skládání v ucelený vnímatelný proud (*stream*) vjemů.¹⁵² Právní rámec umístování zvukových nebo zvukově-obrazových záznamů na streamové servery je obdobný jako při ukládání děl na internetové stránky či webová úložiště – dochází tedy ke sdělování díla veřejnosti a k rozmnožování díla (viz první část této kapitoly). Při sledování či poslechu děl uložených na streamovém serveru nedochází k porušování autorských práv, neboť dočasné rozmnoženiny částí díla ve vyrovnávací paměti mají, jak uvedeno, charakter rozmnoženin technických, popsanych v § 38a AutZ.

¹⁵⁰ tzv. „on-demand“ sdělování, viz část 2.2.1 v druhé kapitole této práce

¹⁵¹ mezi nejnavštěvovanější patří www.youtube.com, www.myspace.com, www.metacafe.com či u nás www.stream.cz

¹⁵² Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 224

Webcastingem se rozumí zpřístupňování určitých dat prostřednictvím internetu v reálném čase (někdy též nazývaný *real time streaming*). Z pohledu uživatele tak webcasting působí jako klasické rozhlasové či televizní vysílání, neboť se jedná o určitý tok zvuku, obrazu nebo informací, který uživatel nemůže interaktivně ovlivňovat a který je v daném okamžiku pro všechny uživatele stejný.¹⁵³ Shodně s odborníky Čermákem a Hartmanovou¹⁵⁴ lze tvrdit, že webcasting není provozování vysílání ve smyslu § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, neboť o takové vysílání nejde v případě zajišťování komunikačních služeb zaměřených na poskytování informací nebo jiných sdělení na základě individuálních požadavků. Právě individuální požadavek uživatele internetu na zahájení „vysílání“ je tím hlavním prvkem, kterým se webcasting liší od „vysílání“ ve smyslu výše zmíněného zákona.¹⁵⁵ Provozovatelé webcastingu tak nemusí plnit zvláštní povinnosti stanovené tímto zákonem.

Díky absenci možnosti interaktivně ovlivňovat obsah a sled přenášených informací je nutné webcasting odlišit i od klasického streamingu. V případě streamového přenosu ku příkladu z nejznámějšího streamového serveru YouTube¹⁵⁶ může uživatel dle své vůle volit, která z uložených audiovizuálních děl shlédne a v jakém pořadí, zatímco povaha „živého vysílání“ webcastingu tyto volby neumožňuje. Právě kvůli tomuto jevu je z pohledu autorského zákona dle mého názoru nutné internetové vysílání řadit pod první odstavec § 18 o sdělování díla veřejnosti nikoliv pod úpravu „on-demand“ přenosů. Telec a Tůma ve své publikaci¹⁵⁷ vyslovují též názor, že webcasting lze z čistě

¹⁵³ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 125

¹⁵⁴ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 125; Hartmanová, D., *Webcasting – právní aspekty „vysílání po internetu“*, IT právo – Server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz 2002. Dostupné z WWW: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=91530>

¹⁵⁵ Nejvyšší správní soud v Brně ovšem v rozsudku ze dne 29. 8. 2007, č. j. 1 As 3/2007–83 vyslovil názor, že v konkrétním případě lze i on-line vysílání řadit pod gesci zákona o rozhlasovém a televizním vysílání. Rozbor dané situace však přesahuje rámec této práce, proto nezbývá než na citovaný rozsudek pouze odkázat. Viz http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2007/0003_1As__0700083A_prevedeno.pdf

¹⁵⁶ www.youtube.com

¹⁵⁷ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 226

autorskoprávního hlediska též označit za vysílání podle § 21 a § 22 AutZ. Fyzické nebo právnické osobě, která na svou odpovědnost uskutečňuje internetové vysílání, tak dle čtvrtého dílu druhé hlavy autorského zákona náleží zvláštní majetková práva k užití vlastního vysílání a právo udělit jinému práva k tomuto vysílání. Za právo k užití vysílání se podle ustanovení § 84 odst. 2 AutZ považuje právo na záznam vysílání, právo na rozmnožování zaznamenaného vysílání, právo na rozšiřování rozmnoženin zaznamenaného vysílání a právo na sdělování vysílání veřejnosti.

4. Ochrana díla a autorských práv

Tímto pojednáním o způsobech užívání děl na internetu – ať už v tradičním slova smyslu či dalšími specifickými způsoby – se jako červená nit táhne i problém užívání neoprávněného. Jak již bylo řečeno, porušování autorských práv je v internetové síti každodenní realitou, a to v takové míře, že současná autorskoprávní koncepce je vlastně neudržitelná. Cílem následující kapitoly je nastínit, jak může autor postupovat při neoprávněném užívání a jaké nástroje k ochraně jeho díla náš právní řád vůbec nabízí.

4.1 Soukromoprávní ochrana

Za nejvýznamnější způsob ochrany práv autorů k jejich dílům můžeme jednoznačně označit instrumenty civilního práva. Ustanovení § 40 odst. 1 AutZ obsahuje demonstrativní výčet zvláštních nároků, kterých se může domáhat autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu neoprávněně zasah hrozí.

Autor se může domáhat určení svého autorství. V tomto případě se nejedná o určovací žalobu dle § 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen OSŘ), ale o zvláštní žalobu spočívající ve

výkonu nároku, jímž je speciálně vybaveno autorské právo, a autor tak nemusí prokazovat naléhavý právní zájem.¹⁵⁸ Dalším právem autora je domáhat se zákazu ohrožení nebo neoprávněného zásahu do jeho práva. Písmeno b) předmětného paragrafu uvádí též příklady zápuřčích nároků, jako je kupříkladu zákaz neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu díla či pro dané téma velmi důležitý zákaz neoprávněného sdělování díla veřejnosti. Třetím v pořadí je nárok informační, jenž spočívá v povinnosti poskytnout autorovi zákonem stanovené informace¹⁵⁹ a jehož účelem může být zamezení dalšího narušování autorských práv či identifikace odpovědných osob. Autor se též může domáhat, aby byly odstraněny následky zásahu do jeho práv, a to na náklady ohrožitele nebo rušitele. Bude se jednat převážně o stažení rozmnoženin či napodobenin díla z trhu či jejich zničení, které však musí být podle § 40 odst. 2 AutZ přiměřené závažnosti porušení práva a musí být přihlédnuto k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře.

Dále autorský zákon uvádí nárok na přiměřené zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu. Zákonná úprava upřednostňuje zadostiučinění ve formě omluvy, pokud by se však tato nejevila postačující, je (za předpokladu absence dohody o narovnání) možné přistoupit k peněžité satisfakci, jejíž výši určí soud, který přihlédne zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo. Do satisfakční sféry lze zařadit i právo na zveřejnění rozsudku na náklady účastníka.¹⁶⁰

Demonstrativní výčet v § 40 odst. 1 uzavírá písmeno f), jež relativně nově upravuje zvláštní zdržovací nárok vůči poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora. Na rozdíl od ostatních nároků tento nesměřuje vůči rušiteli či ohrožiteli autorského práva, ale vůči osobám jiným, které pouze takové jednání zprostředkovávají. Těmito osobami mohou být v souvislosti s nelegálním užíváním děl na internetu provozovatelé p2p sítí, tzv. warez diskuzních fór, ale i majitelé internetových

¹⁵⁸ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 419

¹⁵⁹ Výčet informací a osob viz ust. § 40 odst. 1 písm c) AutZ

¹⁶⁰ § 40 odst. 3 AutZ

kaváren či poskytovatelé internetového připojení. Vymezení okruhu povinných osob podle předmětného ustanovení je však nutné pečlivě posoudit vždy podle konkrétních okolností, a to zejména s ohledem na otázku příčinné souvislosti mezi poskytováním služby a porušováním či ohrožováním autorského práva třetími osobami.¹⁶¹ Aplikace tohoto speciálního zápůrčího nároku je úzce spjata s koncepcí nepřímé odpovědnosti, která ovšem svým rozsahem a komplikovaností překračuje hranice této práce. V tomto ohledu lze proto odkázat na příslušnou odbornou literaturu.

Celá autorskoprávní odpovědnost je, jak je v oblasti nehmotných statků zvykem, založena na objektivním principu. Nezáleží tedy, zda k porušení došlo na základě úmyslného či nedbalostního zavinění či vůbec bez zavinění – stačí totiž pouhý fakt, že nastane zákonem stanovený následek. Uplatnit speciální nároky dle AutZ je možné samostatně i kumulativně, a to i proti jiným osobám, než které ohrožení či narušení autorových práv způsobily (viz předchozí odstavec). S výjimkou přiměřeného zadostiučinění není předmětem těchto nároků finanční plnění. To je naopak podstatou odpovědnosti za škodu a za bezdůvodné obohacení.¹⁶²

Autorský zákon v § 40 odst. 4 snad mírně nadbytečně a zřejmě jen z důvodu právní jistoty stanoví, že právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno. Zvláštním předpisem je v tomto případě občanský zákoník, který by se pro otázky odpovědnosti za škodu a za bezdůvodné obohacení použil i bez výslovného odkazu. Celkové pojetí dané problematiky na poli autorského práva je shodné s úpravou obecnou co do principů i praktického použití. Nicméně citované ustanovení § 40 odst. 4 upravuje zvláštní způsob určení výše finanční náhrady. Pro účely náhrady rozlišujeme škodu na dvě složky – skutečnou škodu a ušlý zisk. Autorský zákoník speciálně upravuje, že místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny,

¹⁶¹ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 425

¹⁶² Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003, str. 157–158

kteřá by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. V případě bezdůvodného obohacení jde úprava ještě dál a upravuje jeho přesnou výši. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, tak činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem. Svojí konstrukcí se autorskoprávní úprava bezdůvodného obohacení blíží formě smluvní pokuty, protože, jak uvádějí např. Telec a Tůma v komentáři AutZ,¹⁶³ dvojnásobná výše bezdůvodného obohacení v sobě zahrnuje jak vydání neoprávněného majetkového prospěchu, tak mimo to i soukromou pokutu vyplácenou do rukou majitele práva za neoprávněné užití duševního vlastnictví. Obdobné úvahy ohledně represivní funkce takto speciálně konstruovaného vydání bezdůvodného obohacení a další názory týkající se výše „obvyklé odměny“ vyslovil i Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení ze dne 20. listopadu 2008.¹⁶⁴

Závěrem této části je nutné zmínit, že celá soukromoprávní ochrana je postavena na dispoziční zásadě. Záleží tedy jen a pouze na vůli oprávněného (zejména autora), zda bude na obranu svých práv podnikat nějaké kroky. Autor se tak může svobodně rozhodnout, zda bude požadovat po tvůrci webových stránek, které zveřejňují jeho dílo bez platné licence, smazání závadného obsahu či nikoliv. I v případě jiných otázek, jako je náhrada škody nebo určení autorství, je v autorových rukách osud případné žaloby i možnost, že soudní řízení vůbec neproběhne. Neexistuje žádná kategorizace na „závažné“ a „méně závažné“ porušení autorských práv, takže svoboda v dispozici uplatňování autorových práv je na tomto poli obrovská. Faktem nicméně zůstává, že naprostá většina porušení autorských práv oprávněných osob na internetu zůstane těmito osobami neodhalena, natož pak s nějakou právní reakcí.

¹⁶³ Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007, str. 435

¹⁶⁴ srov. blíže Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2008, sp.zn.: 30Cdo149/2007

4.2 Trestněprávní a správněprávní ochrana

Vedle soukromoprávních institutů jsou autoři chráněni proti neoprávněnému zásahu do svých práv též instrumenty práva veřejného. V českém prostředí je sféra trestního a správního práva z hlediska ochrany děl a autorů méně využívaná a pro tuto práci má pouze okrajový význam.

Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. (dále jen TZ) rozšiřuje trestněprávní ochranu z jednoho na dva trestné činy. Ustanovení § 270 TZ přeformulovalo již dříve známý trestný čin spočívající v neoprávněném zásahu do autorského práva, práv souvisejících a práv k databázi.¹⁶⁵ Výše trestu odnětí svobody, která je stanovena až na dva roky (resp. pět a osm u kvalifikovaných skutkových podstat), spolu s možností zákazu činnosti nebo propadnutí věci či jiné majetkové hodnoty může být dostatečnou výstrahou pro potencionální pachatele. Bez reálného dopadu na oblast internetu je tak pouze pro úplnost nutné zmínit zcela nový trestný čin obsažený v § 271 TZ, a sice padělání a napodobení díla výtvarného jiného autora s úmyslem vydávat dílo za dílo původní. Trestní zákoník přinesl novou podobu trestných činů z oblasti zásahu do autorských práv, včetně zpřísnění trestů za jejich spáchání. Ovšem představu o tom, zda takto stanovené trestné činy plní svou preventivní funkci, si při současném stavu porušování autorského práva na internetu může udělat každý sám.

Pokud jednání nedosahuje všech znaků trestného činu, je další možností postihu veřejného práva tzv. správní trestání. Ustanovení čtvrté hlavy autorského zákona, tedy § 105a až § 105c, obsahuje vymezení autorskoprávních přestupků pro fyzické osoby a správních deliktů pro osoby právnické a podnikající fyzické. Skutková podstata je u obou těchto kategorií obdobná co do konstrukce i výše peněžitých sankcí. Deliktu se dle AutZ dopustí osoba tím, že neoprávněně užije autorské dílo či jiný předmět práva autorského, neoprávněně zasáhne do autorského práva (obejde účinné

¹⁶⁵ § 270 odst. 1 TZ: Kdo neoprávněně zasáhne nikoli nepatrně do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

technické prostředky ochrany práv apod.)¹⁶⁶ nebo při prodeji originálu uměleckého díla nesplní oznamovací povinnost dle § 24 odst. 6 AutZ. Pro toto neoprávněné užití stanovil zákonodárce nejvyšší sankci (až do výše 150 000 Kč), a tím zřejmě i největší závažnost deliktu. Tato skutečnost samozřejmě platí i pro neoprávněné užití díla na internetu způsobem popsáným v této práci a vzhledem k současnému trendu v kyberprostoru, jímž je bezstarostnost a ve značné míře též nevědomost velké části společnosti, je významný fakt, že tato sankce se vztahuje i na nepodnikající fyzické osoby. Rozšíření povědomí o hrozbě takové finančně citelné sankce a její aplikace mezi především mladé uživatele internetu a zejména p2p sítí by možná po preventivní stránce udělalo ochraně autorských děl na internetu velkou službu.

5. Alternativy a možný vývoj

Všeobklopující moderní technologie, informace jako základní surovina či dostupnost a nutnost internetového připojení na každém kroku nechávají v současném světě tradiční a místy rigidní autorskoprávní koncepci daleko za sebou. Autorské právo tak stojí na rozcestí. Na obou pomyslných barikádách společnosti¹⁶⁷ sílí hlasy, které volají po změnách pojetí autorského práva, které je podle mnohých neudržitelné a popírající samo sebe - především díky internetu. V době počítačů, digitálních fotoaparátů, kamer a jiných multimediálních zařízení vznikají a jsou vypouštěny do světa miliony autorských děl každým dnem a pro mnohé je téměř absurdní, že tato díla jsou často bez vědomí a vůle svých autorů chráněna více, než ku příkladu díla renesančních mistrů. Na druhou stranu jsme svědky (hlavně díky peer-to-peer sítím) skutečně masového porušování autorských práv zejména k dílům hudebním, audiovizuálním a k počítačovým programům, které autorům, producentům a dalším subjektům páchá doposud nebyvale rozsáhlé majetkové škody. Nastalé

¹⁶⁶ Viz § 43 odst. 1 a 2 a § 44 odst. 1 AutZ

¹⁶⁷ Jak na straně uživatelů, tak na straně autorů či jiných subjektů vykonávajících autorská majetková práva

situaci by dle mého názoru mnohem lépe prospěla koncepční změna, než neefektivní klopýtání pomalých reforem za dynamickým vývojem.

Tato část se zabývá příkladem již existujících alternativ ke klasickému pojetí autorských práv, které se v prostředí internetu za poslední dobu objevily. Dále se též pokouší nastínit možnosti a úvahy de lege ferenda o dalším vývoji autorských práv, jakožto řešení výše popsané palčivé situace.

5.1 Alternativy

V průběhu posledního desetiletí nezůstaly potřeby jiného pojetí autorských práv pouze v úvahách a polemikách a světlo světa spatřily někdy jen naivní pokusy o změnu, jindy zas velice ambiciózní či funkční alternativy. Řeč je o koncepcích, které nějakým způsobem vybočují z klasického pojetí autora, který v případech užití svého díla uzavírá klasické licenční smlouvy, inkasuje odměny či vymáhá svá práva soudní cestou.

Zajímavá alternativa se objevila ve světě počítačových programů, které jsou tradičně pojímány jako tzv. proprietární, čili s utajenou vnitřní strukturou a principy, na kterých funguje, s cílem zamezení kopírování. Jako projev nesouhlasu s takovýmto pojetím vznikla koncepce nesoucí název Free software (svobodný software). Tento projekt stanovuje pro Free software čtyři základní svobody: dává uživatelům svobodu spouštět, kopírovat, distribuovat, studovat, měnit a zlepšovat jej.¹⁶⁸ A na těchto takřka filozofických principech stojí i licence, díky kterým je možné Free software opravdu svobodně využívat.

Oproti Free software se vymezila koncepce tzv. Open source software, přičemž oba tyto pojmy bývají pro svou podobnost směřovány. Open source se od svobodného software liší svým zaměřením spíše na obchodní sféru a

¹⁶⁸ Svoboda spustit program za jakýmkoliv účelem (svoboda 0). Svoboda studovat, jak program pracuje a přizpůsobit ho svým potřebám (svoboda 1). Předpokladem k výše uvedenému je přístup ke zdrojovému kódu. Svoboda redistribuovat kopie, abyste pomohli vašemu kolegovi (svoboda 2). Svoboda vylepšovat program a zveřejňovat zlepšení, aby z nich mohla mít prospěch celá komunita. (svoboda 3). Předpokladem k výše uvedenému je přístup ke zdrojovému kódu. Viz: <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.cs.html>

softwarové vývojáře (Open source licence ze své podstaty totiž nemusí být licencí bezplatnou). Z názvu vyplývá, že hlavní myšlenkou tohoto druhu počítačových programů je otevřený zdrojový kód, tedy možnost software dále vyvíjet a volně šířit do celého světa.

Ať již počítačový program využívá první či druhou koncepci svobodně šiřitelného software, hlavní smysl takto uzavíraných licencí zůstává stejný – vymezení se oproti stávajícímu majetkářskému přístupu, šíření software bez omezení, odstranění co nejvíce formalit a často i bezplatné užívání. Celá svobodná myšlenka je tak zasazena do autorskoprávně legálního rámce díky uzavírání sice nestandardních, ale stále ještě řádných licenčních smluv (často též označovaných jako tzv. copyleftové licence).¹⁶⁹

Oproti Free software a Open source je nutné vymezit pojetí Freeware programů. Dle mého pohledu se nejedná o alternativu, neboť freeware je stále proprietárním software, byť užívání je bezplatné. Freeware licence obsahují často řadu omezení (např. užití jen pro nekomerční účely), nenabízejí přístup ke svému zdrojovému kódu a celý program včetně dalších úprav a zásahů tak leží plně v rukách autorových. S výše uvedenými pojmy se též často směřuje tzv. Shareware, což je klasický počítačový program, který je poskytnut k volnému šíření a k bezplatnému vyzkoušení uživateli se zásadními omezeními (časovými - trial, funkčními - crippleware či uživatelskými – adware).

Velice zajímavou a originální alternativou k tradičnímu chápání autorských práv jsou tzv. licence Creative Commons. Tento osobitý projekt je podnícen problémem vznikajícím střetem současného autorského práva a tvůrčích lidí, kteří chtějí svá díla volně veřejně prezentovat a též poskytovat okolnímu světu pro jiné kreativní počiny a další užívání. Vzhledem k tomu, že naše autorské právo nečiní mezi jednotlivými autorskými díly, co do ochrany, žádné rozdíly a bere pod svá široká křídla všechna díla naplňující legální definici bez rozdílu, není snaha Creative Commons vůbec nepochopitelná. Volání po jasných a jednoduchých pravidlech možnosti legálně užívat obsah

¹⁶⁹ Více viz: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Copyleft>

webových stránek, který k tomu byl autory s tvůrčím záměrem určen, nebylo dosud vyslyšeno zákonodárci, tak vznikl projekt přizpůsobený současnému právnímu stavu a využívající tzv. veřejných licencí Creative Commons.

Licence Creative Commons vycházejí vstříc i laickým autorům a uživatelům, neboť jde o soubor předem připravených licenčních smluv upravujících možnosti a podmínky užívání děl jimi opatřených. Společným jmenovatelem těchto licencí je poskytování neurčitěmu okruhu osob a po celou dobu ochrany díla, bezúplatnost, volné šíření díla držiteli licence. Jedná se tedy o udělení oprávnění k výkonu určitých majetkových práv autora, resp. k užití díla, které získá každý uživatel takto licencovaného díla, řídí-li se licenčními podmínkami. Ve snaze o maximální praktičnost a použití licencí Creative Commons (dále též „CC“) pro všechny potřeby, existuje několik typů licencí obsahujících funkční složení tzv. licenčních prvků. Licenční prvky tak představují rozsah možného využití díla daný autorem (např. neužívat dílo komerčně, právo dílo upravovat či naopak nezasahovat do díla atd...).¹⁷⁰ Své celosvětové popularity CC postupně nabývají také díky mezinárodní srozumitelnosti, kterou zaručují jednoduché grafické piktogramy znázorňující jednotlivé licenční prvky. Společný pro všechny typy licencí je prvek a zároveň tedy i piktogram představující povinnost uvést autora díla a dále pak právo dílo šířit. Pro přehledný výčet všech druhů CC licencí (jako je např. licence „uveď autora a nezasahuj do díla“) lze odkázat na české oficiální webové stránky Creative Commons.¹⁷¹

Licence CC v našem právním řádu obstojí, neboť využívají srozumitelné formy veřejné licence pro neurčitý okruh uživatelů¹⁷² s odkazem na plné znění licenčních smluv umístěných též na výše zmíněné internetové stránce.¹⁷³ Nicméně se objevuje i kritika této licenční koncepce, a to především z pohledu kontinentálního specifika autorského práva – nepřevoditelných práv osobnostních. Nejpalčivějším problémem je zřejmě řešení porušení práva

¹⁷⁰ Více na: <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/licencni-prvky/>

¹⁷¹ <http://www.creativecommons.cz/zakladni-informace-o-cc/typy-cc-licenci/>

¹⁷² dle ustanovení § 46 odst. 5 a 6 AutZ

¹⁷³ Gruber, L., *Licence Creative Commons v českém prostředí*. Knihovna [online]. 2009, roč. 20, č. 1, s. 88-94. Dostupné z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna91/gruber.htm>

autora na to, aby jeho dílo nebylo užíváno způsobem snižujícím jeho hodnotu.¹⁷⁴ Další hlasy zaznívají proti celkové komplikovanosti licenčních smluv a obtížné sledovatelnosti změn licenčních podmínek. I přes popsanou kritiku si myslím, že autorům je díky CC dnes dána možnost, přes pro mnohé nepochopitelnou nutnost určitě vlastní aktivity, dát svá díla všanc internetové komunitě a podporovat tak tvůrčí a kulturní rozvoj společnosti legálním způsobem.

V kyberprostoru je možné vysledovat řadu snah o alternativní realizaci práv autora k jeho dílu. Stále více lidí se zapojuje do různých tvůrčích projektů, iniciativ, komunitních diskuzí a galerií.¹⁷⁵ Díky digitální technologii a rozvoji grafických, hudebních či audiovizuálních programů stále více lidí realizuje své umělecké myšlenky a tomu pochopitelně následuje i potřeba podělit se o svou tvorbu s okolím, ať už pomocí sociálních sítí, datových úložišť, streamových portálů, fór, blogů či vlastních webových stránek. Otázkou tak zůstává, zda takto tvořící autoři chtějí, aby jejich díla byla chráněna tak širokým způsobem, jaký jim autorské právo nabízí. Naštěstí existuje i dnes řešení v podobě zásady dispoziční, kdy má držitel autorských práv plně ve svých rukou jejich vymáhání.

5.2 Možný vývoj do budoucna

Před nezadržitelným technologickým rozvojem, rapidním nárůstem počtu uživatelů internetu a internetových tvůrců a v neposlední řadě též před doslova masovým porušováním autorských práv již nelze zavírat oči. I autorské právo jako obor, který se současnými trendy už léta stěží drží krok, bude muset projít více či méně razantní změnou. Kam bude pojetí našeho autorského práva v budoucnu směřovat, lze jen těžko předpokládat. Nicméně na základě výše

¹⁷⁴ § 11 odst. 3 AutZ

¹⁷⁵ Např. umělecká komunita kolem stránek www.deviantart.com, filmový projekt serveru YouTube „life in a day“, svaz nezávislých autorů (svazautoru.org) či veškeré webové stránky fungující na sdílené tvorbě obsahu jako je Wikipedie

vedeného, celospolečenské diskuze a světových trendů lze s trochou odvahy určité úvahy de lege ferenda učinit.

Jedním z možných řešení zneužívání celosvětové počítačové sítě je model podobný francouzské „elektronické gilotině“, někdy též zvaný „Hadopi law“.¹⁷⁶ Jedná se o novou zákonnou úpravu, která zřizuje speciální instituci,¹⁷⁷ jež má za úkol monitorovat uživatele internetu. Pakliže některý uživatel poruší autorská práva, bude na to úřadem upozorněn a vyzván, aby v takovém jednání nepokračoval. Neuposlechne-li potřetí, může následovat vedle dalších sankcí i odpojení od internetové sítě na určitou dobu.¹⁷⁸

Tento model řešení nelegálního stahování apod. je i dle jeho zastánců velice účinný a valnou většinu odhalených „pirátů“ od závadného jednání odradí pouze hrozbou případného odpojení. Takto tvrdě represivní přístup má i své stinné stránky. Odpojení od internetu je v současné společnosti velice omezujícím opatřením, ze kterého vyplývá řada problémů. Pokud by odpojení postihovalo pouze delikventa, lze to chápat jako sankci (ať již trestněprávní či správněprávní) se značným preventivním efektem. Nicméně takovéto opatření by často zasáhlo další subjekty, ku příkladu členy společné domácnosti. V evropském právním státě by takový zásah do významných politických práv (např. svobodný přístup k informacím) byl těžko ospravedlnitelný, snad jen převažujícím veřejným zájmem, jak uvádí i J. Herceg a T. Gřivna ve svém článku.¹⁷⁹ Nehledě k výše uvedenému je zřejmé, že by aplikaci této myšlenky provázely nemalé technické obtíže a riziko obcházení zmíněné kontroly ze stran „počítačových pirátů“ by bylo značně vysoké.

¹⁷⁶ Více na: http://en.wikipedia.org/wiki/HADOPI_law

¹⁷⁷ Francouzský úřad Higher Authority for the Distribution of Works and the Protection of Copyright on the Internet (HADOPI). Více na: <http://hadopi.fr/>

¹⁷⁸ Bundai, D., *Ve Francii začal platit protipirátský zákon „HADOPI“*, ITBIZ.cz 2010. Dostupné z WWW: <http://www.itbiz.cz/zakon-hadopi-zacal-platit>

¹⁷⁹ Herceg, J., Gřivna, T., *Právo na přístup k Internetu, blokáce stránek a digitální gilotina*, *iPravnik – právní informační server*, www.ipravnik.cz 2011. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_7107/pravo-na-pristup-k-internetu-blokace-stranek-a-digitalni-gilotina.aspx

Dalším řešením nastalé situace se zabýval S. Van Gompel ve svém článku,¹⁸⁰ který pojednává o možnosti zavedení registračního principu. Celá koncepce by mohla fungovat ku příkladu po vzoru registrace ochranných známek, kdy by autorská díla požívala plnou ochranu až od momentu registrace u nějakého specializovaného úřadu. Toto pojetí autorského práva by jistě čelilo kritice jako krok zpět,¹⁸¹ nicméně v čistě teoretické rovině tato myšlenka není úplně nelogická. Na světě vzniká každou vteřinou tisíce autorských děl, která jsou díky internetu stále přístupnější. Rozdíly v umělecké či vědecké hodnotě těchto děl jsou značné, stejně tak i jejich hospodářské využití, ale autorské právo chrání relativně široce všechna díla bez rozdílu. Velké procento současné internetové tvořivosti je samotnými uživateli a tvůrci přímo určeno k dalšímu využívání. Chránit takto široce veškerý obsah internetu, který formálně splňuje znaky autorského díla, by se mohlo zdát zbytečné. Autor či vykonavatel majetkových práv by podle této koncepce musel vyvinout určitou snahu a díla, o kterých by usoudil, že jsou toho hodna, by mohl u úřadu zaregistrovat a rozšířit tak jejich právní ochranu. Nezaregistrovaná díla by nepožívala žádné autorskoprávní ochrany, nebo spíše jen ochrany velmi omezené (ku příkladu jako v současnosti požívají díla volná). V případě registračního principu by šlo o jakýsi protipól současného pojetí licencí Creative Commons, které dílo „uvolňují“ až aktivním jednáním oprávněné osoby. Otázkou zůstává, zda by bylo vůbec možné nastavit míru minimální ochrany děl, podmínky registrace, případný správní poplatek a podobně.

Poslední úvaha o tom, jakým směrem by se mohlo v souvislosti s internetem autorské právo posunout, kterou zde uvádím, je možnost zavedení náhradních odměn¹⁸² z internetového připojení. Postihnutí všech tzv. „počítačových pirátů“ či technologické zabezpečení děl před nelegálním užíváním je v současnosti již pouze utopická představa. Pozitivní právo by

¹⁸⁰ Van Gompel, S., Formality v digitální éře: Překážka nebo příležitost?, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008, str. 28-48

¹⁸¹ „Registrace“ byla již historicky překonána - viz část 1.2.2 této práce

¹⁸² viz část 2.2.3 této práce

nemělo rezignovat a ustupovat společenským nešvarům. Mělo by si však klást reálné cíle. Zavedení autorských kompenzačních odměn či jejich obdoby,¹⁸³ které by platili uživatelé internetu za možnost stahování a jiné užívání děl na internetu, by mohlo být opatřením proveditelným. Tato koncepce by však vyžadovala velmi propracovaný a co nejspravedlivější systém rozdělování vybraných odměn. Řešena by však opět byla pouze práva majetková a zejména ochrana práva autora na to, aby jeho dílo nebylo užíváno způsobem snižujícím jeho hodnotu, by tak zůstala beze změny.

Diskuzi na podobné téma se otevřela na Britských ostrovech v souvislosti s ambiciózním projektem „Digital Britain“.¹⁸⁴ Ač se s porušováním autorských práv na internetu zabývá pouze okrajově, mohl by být zajímavou inspirací pro další rozvoj myšlenky odvodů z internetového připojení.

Úvahy o směřování práva autorského značně přesahují rozsah této práce. Pro ucelenost přehledu o autorském právu v rámci internetu snad pár obrysů takových úvah není na škodu. Hlavní tíha řešení nastávajících změn bude však ležet na bedrech zákonodárského sboru, tak nezbyvá, než s jistým teoretickým základem očekávat, jak nelehké rozhodování dopadne.

Závěr

Cílem této práce je představení současného stavu problematiky užívání autorských děl v rámci internetu. Obsahem prvních dvou částí je seznámení se základními pojmy této práce – s autorským právem a internetem. Vymezení pojmů, historický vývoj a popis hlavních pramenů práva směřuje k obecnému rozboru recentní právní úpravy v oblasti práva autorského se zaměřením na užití díla. Třetí část zasazuje danou problematiku do prostředí internetu a soustřeďuje se na jednotlivé způsoby užívání děl v celosvětové síti a na jejich

¹⁸³ Bylo by ku příkladu možné zařadit mezi oprávněné i další majetkově zainteresované subjekty. Vzhledem k stávající praxi by v souvislosti s těmito odvodů bylo možné též otevřít otázku zahrnutí počítačových programů do kategorie děl, která lze rozmnožovat pro osobní potřebu.

¹⁸⁴ Projekt, který má za dlouhodobý cíl přístup všech britských domácností k internetu. Jeho součástí je i „daň z připojení“, zveřejňování rušitelů autorských práv na internetu apod.

specifika. Ve čtvrté části je popsána možnost ochrany autorských děl a způsoby případného řešení jejího porušení. Závěrečná část pojednává o konkrétních alternativách v rámci stávající právní úpravy. Obsahuje též drobné výhledy do autorskoprávní budoucnosti.

Na základě výše uvedeného textu lze konstatovat, že ač se současná informační společnost díky technologiím a vlivu stále přístupnějšího internetu velice dynamicky rozvíjí, lze ji stávajícími právními instrumenty relativně uspokojivým způsobem obsáhnout. Českému právnímu prostředí by však pro zvýšení právní jistoty v dané problematice prospěla bohatší judikatura nebo jiný jasný výklad některých internetových specifik (užití díla prostřednictvím e-mailu, jasnější uchopení inliningu či framingu atd...).

Při pohledu na současné trendy internetu (masové nelegální užívání děl především pomocí peer-to-peer sítí, ale i hledání alternativ k tradičnímu pojetí autorských práv, jako jsou licence Creative Commons) je však zřejmé, že koncepce autorského práva je v současné podobě téměř neudržitelná. Zda se bude ubírat směrem větších postihů ústících až k období francouzské elektronické gilotiny nebo se dočkáme jistého zvolnění ochrany práv autorů za předpokladu určité kompenzace, je otázkou budoucnosti. Nezbývá než doufat, že autorské právo nalezne onu přiměřenou rovnováhu mezi ochranou tvůrců a zájmy uživatelů a z rozcestí vyкроčí správným směrem.

Seznam zkratek

AutZ	Zákon č. 121/2000 Sb., <i>o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)</i> , ve znění pozdějších předpisů
CC	Creative Commons
ES	Evropské společenství
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., <i>občanský zákoník</i> , ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., <i>občanský soudní řád</i> , ve znění pozdějších předpisů
p2p	peer-to-peer výměnná síť
RÚB	Revidovaná úmluva Bernská (<i>Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl</i>), revidovaná v Paříži roku 1971
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (<i>Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights</i>), Uruguay 1994
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., <i>trestní zákoník</i> , ve znění pozdějších předpisů
WCT	Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorskému (<i>WIPO Copyright Treaty</i>), Ženeva leden 1996
WIPO	World Intellectual Property Organization
WTO	World Trade Organization

Použitá literatura

Literatura

Čermák, J., *Internet a autorské právo*, 2. aktualizované a rozšířené vydání, Linde Praha a.s., Praha 2003

Čermák, J., Ochrana autorského práva v prostředí peer to peer sítí typu BitTorrent s přihlédnutím k rozsudku ve věci The Pirate Bay. *Právní rozhledy* 2010, roč. 18, č. 8

Čermáková-Vičková, A., Smejkal, V., *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*, Linde Praha a.s., Praha 2009

Dobřichovský, T., *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví*, Linde, Praha 2004

Hendrych, D. a kol., *Právní slovník*, C. H. Beck, Praha 2009

Holcová, I., Křest'ánová, V., Právo na náhradní odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu podle českého autorského zákona ve vztahu k rozsudku Soudního dvora Evropské unie ve věci C-467/08 ze dne 21. října 2010, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnícká fakulta, Praha 2010

Hrabánek, J., *Film z hlediska autorského práva*, Linde Praha a.s., Praha 2009

Jakl, L., *Právní ochrana průmyslového a jiného duševního vlastnictví – REPETITORIUM*, Metropolitní univerzita Praha, o.p.s., Praha 2011

Kříž, J., *Ochrana autorských práv v informační společnosti*, Linde Praha a.s., Praha 1999

Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon a předpisy související: Komentář*, Linde Praha a.s., Praha 2002

Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., *Autorský zákon: Komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005

Leščinský, J., *Právní ochrana databází*, C. H. Beck, Praha 2003

Maisner, M., a kol., *Základy softwarového práva*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2011

Šebelová, M., *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*, Computer Press, a.s., Brno 2006

Štědroň, B., *Ochrana a licencování počítačového programu*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2010

Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné I.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009

Švestka, J., Dvořák, J. a kol., *Občanské právo hmotné III.*, Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha 2009

Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol., *Občanský zákoník I. § 1–459 Komentář*, C. H. Beck, Praha 2008

Telec, I., *Přehled práva duševního vlastnictví*, Nakladatelství Doplněk, Brno 2007

Telec, I., Tůma, P., *Přehled práva duševního vlastnictví 2: Česká právní ochrana*, Nakladatelství Doplněk, Brno 2006

Telec, I., Tůma, P., *Autorský zákon: Komentář*, C. H. Beck, Praha 2007

Van Gompel, S., Formality v digitální éře: Překážka nebo příležitost?, in Kříž, J., a kol., *Aktuální otázky práva autorského a práv průmyslových*, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008

Internetové zdroje

Boltnar, J., *Právní ochrana počítačových programů*, epravo.cz. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-ochrana-pocitacovych-programu-55220.html>

Bundai, D., *Ve Francii začal platit protipirátský zákon „HADOPI“*, ITBIZ.cz 2010. Dostupné z WWW: <http://www.itbiz.cz/zakon-hadopi-zacal-platit>

Buryan, J., *Ochrana počítačového programu v zahraničí a v EU*, IT právo – Server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz 2003. Dostupné z WWW: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=136835#2>

Čermák, J., *Autorské právo, užití díla a internet – část I.*, www.zive.cz. Dostupné z WWW: <http://www.zive.cz/clanky/autorske-pravo-uziti-dila-a-internet--cast-i/sc-3-a-115136/default.aspx>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku. Dostupné z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

Faladová, A., Kokošková, A., *Autorský zákon po vládní novele*, www.i-poradce.cz, 2006. Dostupné z WWW: <http://www.i-poradce.cz/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=72008>

Gruber, L., *Licence Creative Commons v českém prostředí*. Knihovna [online]. 2009, roč. 20, č. 1, s. 88-94. Dostupné z WWW: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna91/gruber.htm>

Hartmanová, D., *Webcasting – právní aspekty „vysílání po internetu“*, IT právo – Server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz 2002. Dostupné z WWW: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=91530>

Herceg, J., Gřivna, T., *Právo na přístup k Internetu, blokáce stránek a digitální gilotina*, iPravnik – právní informační server, www.ipravnik.cz 2011. Dostupné z WWW: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/trestni-pravo/art_7107/pravo-na-pristup-k-internetu-blokace-stranek-a-digitalni-gilotina.aspx

Internet World Stats, Internet usage statistic, 2010. Dostupné z WWW: <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

Ostatní mezinárodní dohody v oblasti práv k duševnímu vlastnictví, Ministerstvo průmyslu a obchodu. Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/dokument6205.html>

Světová deklarace o duševním vlastnictví (WIPO/OMPI), 2001. Dostupné z WWW: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=394>

Sýkora, M., *Definice díla v prostředí Internetu (I.)*, Právo IT, 2009. Dostupné z WWW: <http://www.pravoit.cz/article/definice-dila-v-prostredi-internetu-i>

Understanding on rules and procedures governing the settlement of disputes, WTO. Dostupné z WWW: http://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dsu_e.htm

Vládní návrh občanského zákoníku. Dostupné z WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>

Volební program české pirátské strany. Dostupné z WWW: <http://www.ceskapiratskastrana.cz/pages/ceska-piratska-strana/volebni-program-2010.php>

Všeobecná deklarace lidských práv, Dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Autorské právo [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Autorsk%C3%A9_pr%C3%A1vo&oldid=7501112

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Bernská_úmluva_o_ochraně_literárních_a_uměleckých_děl

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: E-mail [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=E-mail&oldid=7480776>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Kyberprostor [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kyberprostor&oldid=6921357>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Server [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Server&oldid=7370256>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: TCP/IP [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=TCP/IP&oldid=7278738>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Uniform Resource Locator [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <//cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Uniform_Resource_Locator&oldid=7097257>

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Warez [online]. c2011 [citováno 15. 10. 2011]. Dostupný z WWW: <//cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Warez&oldid=7168820>

Právní předpisy

Směrnice Evropského parlamentu a rady 2001/29/ES ze dne 22 .5. 2001 o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice)

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*

Zákon č. 218/1926 Sb., *o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském)*

Zákon č. 40/1964 Sb., *Občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č.200/1990 Sb., *o přestupcích*, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 513/1991 Sb., *obchodní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 121/2000 Sb., *o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2008, sp.zn.: 30 Cdo 149/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 3. 2009, sp.zn.: 5 Tdo 234/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp.zn.: 30 Cdo 739/2007

Rozsudek Nejvyššího správního soudu v Brně ze dne 29. 8. 2007, č. j.: 1 As 3/2007–83

Abstract

The Internet and copyright – modes of the use and scope of protection of the work (traditional usage, peer-to-peer networks, email...)

The purpose of my thesis is to analyse the relation between the internet and copyright. The aim of the thesis is to analyse modes of the use (traditional usage, peer-to-peer networks, inking, e-mail...) and scope of protection of the work on the internet from the legal point of view and also to explore new ways, alternatives and potential changes of this conception. The reason for my research is the fact, that the internet is new, dynamic, and one of the most important phenomena of the current interconnected world and copyright hardly keeps up with it.

The thesis consists of five chapters, each of them dealing with different aspects of copyright on the internet. Chapter One is introductory and defines basic terminology used in the thesis. Firstly, it describes the internet as a legal term and provides a short view of its history. The second term I am dealing with in this chapter is copyright - its principles, historical background and basic sources of copyright law including international, European and Czech law.

Chapter Two examines relevant Czech legislation on copyright. The chapter is subdivided into two parts. Part One focuses on the work and its types and explains the term authorship. Part Two investigates main aspects of the use of the work, its forms and licensing – including very important free use of the work for personal need.

The key chapter for the whole thesis is chapter Three, the purpose of which is to explore the use of the work on the internet and its copyright consequences. On the one hand, part One describes traditional usage, which is uploading and downloading works from the internet. On the other hand, part Two explains differences of the specific modes of use. This part gives an account of electronic communication systems (E-mail, Instant messaging),

linking and its forms, peer-to-peer networks, streaming and webcasting. This chapter is also focused on the most misused usage of the work on internet – BitTorrent networks.

Chapter Four concentrates on the protection of the work and solving problems resulting from its use on the internet. This part gives a summary of the main instruments for protection of the work resulting from public and private law.

Chapter Five in its part One states some examples of alternatives to the traditional conception and understanding of copyright on the internet nowadays. Part Two attempts to analyse some theories and suggestions of potential changes to the copyright.

The main aim of the thesis is to expand my initial hypothesis of unsustainability of traditional copyright in the modern world. The conclusions of my thesis warn against the problems and the misuse of copyright on the internet and lead to my suggestions for a solution of this situation primarily contained in chapter Five.

Internet a autorské právo – způsoby užití a rozsah ochrany díla (tradiční užití, peer-to-peer sítě, e-mail...)

Předmětem mé práce je užití autorského díla v rámci celosvětové počítačové sítě, jednotlivé druhy užití a ochrana díla na internetu. Vedle právního rozboru aktuální situace se práce zabývá alternativami a možným vývojem autorskoprávní koncepce do budoucna. Hlavním motivem pro výběr tématu práce je skutečnost, že internet je novou nedílnou součástí informační společnosti a současná autorskoprávní koncepce s jeho dynamickým rozvojem jen stěží drží krok.

Práce je členěná do pěti částí. Smyslem prvních dvou částí práce je stručný úvod do problematiky autorského práva, seznámení se základními pojmy a vztahy mezi nimi. Součástí je i stručně popsany historický vývoj,

prameny práva a právní rozbor jednotlivých pojmů (internet, autorské právo, dílo, užití díla atd...).

Třetí část si klade za cíl tuto problematiku zasadit do kontextu internetu, vymezit tradiční způsoby užití díla a popsat v současnosti nejvýznamnější trendy v užitích specifických (elektronické komunikační systémy, linking, peer-to-peer výměnné sítě, streaming atd...), včetně dnes nejvíce zneužívaného způsobu – technologie BitTorrent.

V části čtvrté se v rozsahu odpovídajícímu tématu zabývám ochranou díla a autorských práv k němu. Představuje tak rozbor hlavních soukromoprávních i veřejnoprávních nástrojů ochrany díla.

Závěrečná část je pokusem o nastínění alternativ a možného vývoje pojetí práva autorského v souvislosti s internetem a globalizovanou informační společností vůbec.

Závěrem této práce je zhodnocení výše popsaných aspektů užití autorského díla v rámci internetové sítě a konstatování názoru, že současná autorskoprávní koncepce je téměř neudržitelná. Až alarmující zneužívání internetu v neprospěch dnešního chápání autorských práv popsané v celé práci vede k návrhům na řešení či alternativní postupy popsané v páté části.

Klíčová slova

Internet

Autorské právo

Užití díla

Key words

The internet

Copyright

Use of the work